

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

MİNYATÜR UYGULAMALARINDA ÖYKÜ TAMAMLAMA TEKNİĞİNİN
ÖĞRENCİ YARATICILIĞINA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Keziban KİBAR

Niğde
Mayıs, 2014

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**MİNYATÜR UYGULAMALARINDA ÖYKÜ TAMAMLAMA TEKNİĞİNİN
ÖĞRENCİ YARATICILIĞINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Keziban KİBAR

Danışman: Yrd. Doç.Dr. Nalân Okan Akın

Mayıs, 2014

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Minyatür Uygulamalarında Öykü Tamamlama Tekniğinin Öğrenci Yaratıcılığına Etkisi’’ başlıklı bu çalışmanın bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinin kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım..../... /...

Keziban KİBAR

ONAY SAYFASI

Yrd.Doç.Dr. Nalan OKAN AKIN danışmanlığında KEZİBAN KİBAR tarafından hazırlanan "**Minyatür Uygulamalarında Öykü Tamamlama Tekniğinin Öğrenci Yaratıcılığına Etkisi**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, GÜZEL SANATLAR Anabilim Dalı Resim İş Eğitimi Programı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

15 / 05 / 2014

JÜRİ :

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Nalan OKAN AKIN

Üye : Doç. Dr. Ebru TEMİZ

Üye : Doç. Dr. Timur VURAL

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Kubilay YAZICI
Enstitü Müdürü

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNYATÜR UYGULAMALARINDA ÖYKÜ TAMAMLAMA TEKNİĞİNİN ÖĞRENCİ YARATICILIĞINA ETKİSİ

KİBAR, Keziban

Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç.Dr. Nalân Okan AKIN

Mayıs 2014, 78 sayfa

Bu araştırma eğitim bilimlerinde yeni yaklaşımlardan biri olan öykü tamamlama tekniği ile öğrenci yaratıcılığının geliştirilmeye çalışılması amacıyla yapılmıştır. Geçmişimizi her yönüyle yansıtan minyatür aracılığıyla öğrencilere kendi tarihi kimlikleri tanıtılmaya, sevdirmeye çalışılmıştır. Başlangıçta; minyatürün tanımı, yapılışı, çeşitleri hakkında genel bir bilgi verilmiş daha sonra minyatürün tarihi gelişimi incelenmiştir. Bu çalışmadaki genel amaç; MEB'in ilköğretim ders programında bulunan Görsel Sanatlar dersinde uygulanan minyatür planı ile öykü tamamlama tekniği arasında yaratıcılık açısından anlamlı bir farkın olup olmadığını saptamak, öğrencilerde geleneksel sanatlarımıza sahip çıkma bilinci uyandırmaktır.

Uygulama çalışmaları Niğde il merkezinde bulunan Hazım Tepeyran İlköğretim Okulu 8. sınıftan 25 öğrenciyi kapsamaktadır. Kullanılan veri toplama araçları; görüşme formu, uygulama, gözlem ve görüşmeyle elde edilmiştir. Bulgulardan elde edilenlere göre; öğrencilerin minyatüre ne kadar ilgisi olduğu ve minyatür hakkında ne bildikleri, öykü tamamlama tekniği ile öğrencilerde meydana gelen yaratıcılık ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Minyatür, Yaratıcılık, Sanat Eğitimi, Öykü Tamamlama.

SUMMARY
MASTER’S THESIS
IMPACT OF STORY COMPLETION TECHNIQUE ON STUDENT CREATIVITY IN
MINIATURE PRACTICES

KİBAR, Keziban

Department of Fine Arts Education

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Nalân Okan AKIN

May 2014, 78 pages

This research has been made for trying to develop student creativity by story completion technique which is one of the new approaches in educational sciences. The students have been tried to get acquainted, to love their own historical identities through miniature reflecting our past in all aspects. At the beginning; general knowledge about definition, producing, types of miniature has been given and then, historical development of miniature has been examined. The general objective in this study; is to determine whether there is a significant difference or not in terms of creativity between the miniature plan applied in the Visual Arts course included in the primary education course program of MEB (Ministry of National Education), to stir in the students awareness to own our traditional arts.

The application studies cover 25 students from 8. Grade in Hazım Tepeyran Primary Education School located in Niğde city center. Data acquisition instruments used; have been obtained through interview form, application, observation and interview. According to what have been obtained from findings; it has been tried to reveal how much the students are interested in miniature and what they know about miniature, the creativity established in the students by means of story completion technique.

Key Words: Miniature, Creativity, Art Education, Story Completion.

ÖNSÖZ

Minyatürün kültürel değerlerimiz içerisinde önemli bir yeri vardır. Ülkemizin ulusal kimliğini koruyabilmesi, batı uygarlığı içinde yerini alabilmesi için geleneksel kültür ve sanat eserlerine sahip çıkması gerekmektedir. Batı anlayışıyla oluşturulan eserlerin yanında bize özgü olan minyatürün önemi yadsınamaz. Bu yüzden geçmişini en iyi şekilde yansıtan minyatürleri; öğrencilere sevdirmek, benimsetmek oldukça önemlidir. Bu çalışmada öğrencilere sadece minyatürü anlatmak yerine öykü tamamlama tekniği ile minyatürle ilgili etkinlik yaptırılarak öğrencilerin yaratıcılıkları geliştirilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda minyatürlerden daha etkili nasıl faydalanılır sorusuna cevap aramaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayı sonuçlandırmamda bana yardımcı olan değerli hocam; Yrd. Doç. Dr. Huriye Altuner'e, tez süresince yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Attila DÖL'e, yoğun temposu içinde tezimin her aşamasını takip eden, desteğini hiç eksik etmeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Nalân Okan Akın'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Keziban KİBAR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
EKLER LİSTESİ	ix

GİRİŞ

I. BÖLÜM

1.1. MİNYATÜR SANATININ TANIMI.....	1
1.1.1. Minyatür Sanatının Genel Özellikleri	3
1.1.2. Minyatür Yapım Teknikleri.....	4
1.2. TÜRK MİNYATÜR SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	6
1.2.1. İslamiyet Öncesi Türk Sanatı.....	9
1.2.2. Hunlar	9
1.2.3. Göktürkler	9
1.2.4. Uygurlar	10
1.3. İSLAMİYETTEN SONRA TÜRK SANATI	11
1.3.1. İslamiyet’te Görülen Tasvir Yasağı Problemi	11

1.3.2. İslamiyet’te Görülen İlk Minyatürlü Yazmalar	10
1.3.3. Selçuklu Devri.....	12
1.3.4. Moğol Devri	13
1.3.5. Memluk Dönemi	13
1.3.6. Timurlu Devri.....	14
1.3.7. Safavi Dönemi.....	14
1.4. OSMANLI DÖNEMİ.....	15
1.4.1. Erken Dönem	16
1.4.2. Klasik Dönem.....	17
1.4.3. Lale Devri.....	17
1.5. SANAT EĞİTİMİNİN TANIMI VE ANLAMI.....	18
1.5.1. Sanat Eğitiminin Amaç ve İlkeleri.....	19
1.5.2. Sanat Eğitiminde Öykü Tamamlama Tekniği.....	22
1.6. YARATICILIK NEDİR	23
1.6.1. Yaratıcı Kişilik Özellikleri.....	24
1.6.2. Yaratıcılığı Geliştiren Etmenler	25

II. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	27
2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	27
2.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	27

2.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	28
2.5. PROBLEM CÜMLESİ.....	28
2.6. ALT PROBLEMLER	28
2.7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	28
2.8. ÇALIŞMA GRUBU.....	32
2.8.1. Çalışma Grubu Öğrencilerin Demografik Özellikleri	32
2.8.2. Veri Toplama Araçları.....	32

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. ARAŞTIRMANIN İLK ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM	34
3.2. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ ALT PROBLEMİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM	41

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇLAR	45
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	45
4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	45
4.2. ÖNERİLER.....	46
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Öneriler	46
4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Öneriler.....	46
KAYNAKÇA	48

EKLER.....	52
ÖZGEÇMİŞ	72

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilere Uygulanan Görüşme Soru Sayısı Uzman Değerlendirme Tablosu ..	30
Tablo 2. Görüşme Formu Uygulama Aşamaları Tablosu.....	30
Tablo 3. Çalışma Grubu Uygulanan Hikâye Sayısı Tablosu	30
Tablo 4. Tez Uygulama Çalışması Katılımcı Tablosu	32
Tablo 5. Uygulama Aşamaları Tablosu	33
Tablo 6. Beğeni Tablosu.....	34
Tablo 7. Sanatsal Değere Katkı Tablosu	35
Tablo 8. Minyatür Resimleme Avantajları Tablosu	35
Tablo 9. Kendini İfade Etme Özgürlüğü Tablosu	36
Tablo 10. Hikâyeden Hoşlanma Tablosu	36
Tablo 11. Uygulamanın Hayal Gücüne Etkisi Tablosu	37
Tablo 12. Günümüz Resim Sanatına Etkisi Tablosu	38
Tablo 13. Renklerin Uyumu Tablosu	38

Tablo 14. Çalışmadan Zevk Alma Tablosu	39
Tablo 15. Minyatürün Amacına Ulaşma Tablosu	39
Tablo 16. Geleneksel Yönteme Göre Minyatür Çizim Değerleri Uzman Tablosu	41
Tablo 17. Öykü Tamamlama Tekniğine Göre Minyatür Çizim Değerleri Tablosu	43

KISALTMALAR LİSTESİ

Milli Eğitim Bakanlığı MEB

EKLER LİSTESİ

EK-1. Ders Planı

EK-2. Varka ile Gülşah'ın Hikâyesi

EK-3. Bilgi Yapağı

EK-4. Öğrencilere Gösterilen Örnek Minyatürler

EK-5. Öğrencilerin Çizmiş Olduğu Minyatürler

EK-6. Görüşme Formu

EK-7. Uygulama İzin Belgesi

GİRİŞ

I. BÖLÜM

1.1. MİNYATÜR SANATININ TANIMI

Batı dillerinde bir nesnenin küçük boyutlardaki örneğini belirten minyatür sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır. Ortaçağ Avrupası'nda el yazması kitaplarda, baş harfler kırmızı bir renkle boyanarak süslenmiştir. Bu iş için, kırmızı renk veren ve Latince adı “minium” olan kurşun oksit kullanılmıştır. Minyatür sözcüğü buradan türemiştir. Minyatür kelimesinin Türkçe de Arapça da ve Farsça da bir karşılığı yoktur (Binark, 1978: 4).

Minyatür sözcüğü, Latince kırmızıya boyama anlamına gelen miniare'den kaynaklanan İtalyanca miniatura'dan Fransızcaya, oradan da Türkçeye girmiştir. Minyatür geniş anlamıyla el yazmalarına metni aydınlatmak amacıyla yerleştiren açıklayıcı resimlerdir. Batı da kökeni antik çağa, doğudaysa İslâm öncesi dönemlere kadar inen el yazması ressamlığı, ortaçağ boyunca yaygın sanat dalı olmuştur. İslâm dünyasında hat sanatıyla birlikte gelişen bu sanat, 13. yüzyıldan 18. yüzyıla değin egemen resim türü haline gelmiştir. Batıdaysa kitap bezeme sanatında baş harfleri vurgulamak için kullanılan minium denilen kırmızı boyadan dolayı el yazması resimlerine bu ad verilmiştir. Ancak terim, etimolojik açıdan yanlış olarak Latince minus yani küçük sözcüğüne temellendirilip özellikle 16. ve 18. yüzyılda küçük boyutlu portreler, manzaralar ve figürlü sahneler içinde kullanılmıştır (Renda, 1997: 1262).

Kitaplarda ki konulara açıklık getirmek, süslemek, anlatımı kuvvetlendirmek için renkli boyalarla yapılan bir tasvir sanatı, kitap sanatımızla iç içe olmuştur. İlk zamanlar siyah mürekkeple yazılan hatların içerisinde tasvirleri belgeleyen ve tanıtları gösteren şekillerde kırmızı sülüğün yapılmış, dikkat çekilmek ve konudan ayrılmak istenilmiştir. Demir bileşiği olan bu madde minear denilen bir maddedir. Bunun için bu tasvir çalışmalarına ve şekillendirmelere mineature denilmiştir. Daha sonraları minyatür ismini almıştır (Gülensoy, 1997: 7).

Minyatür kelimesinin farklı dillerde farklı anlamlarda kullanılarak günümüze kadar gelmesinin sebebi; farklı kültürlerin ona yüklediği anlamdan kaynaklanmaktadır.

Minyatür sanatı resim sanatının bir çeşidi olan “Kitap Resim Sanatı” dır. Konunun yazılı resimli veya yazısız yalnız resimle ifadeye bağlı olarak, kendine özgü perspektifi ve boyama tekniklerinin fırça ve renklerle anlatımıdır. Orta Asya sanatına bakıldığında, ilk minyatürlerin kırmızı ile yapıldığı ve başka renklerin kullanılmadığı görülür. Minyatürler ışık, gölge, duygu ve Avrupalı perspektifi olmayan resimlerdir. Kitabın sayfa oranına uygun, geometri de altın dikdörtgen içinde kendine özgü dikine perspektif veya yığma perspektif denen bir teknikle resimlenir (Ersoy, 2006: 5).

Minyatürlere baktığımız zaman perspektif tamamen yok diyemeyiz. Minyatürlerde bilinen perspektif kullanılmazken kendine özgü oluşturulan perspektif kullanılmıştır.

Minyatür, Ortaçağ İslam çevrelerinin kitap süslemeciliği ile birlikte gelişmiştir. İslâm dünyasında büyük önem taşıyan yazı sanatının belli başlı ürünü olan el yazması kitapları süslemek, kitapta geçen konuları daha iyi anlatabilmek için yapılmıştır. Kökü Orta Asya resim sanatına kadar uzanan, kendine has özellikleri olan bu sanat daha önce belirtildiği gibi 18. yüzyıla dek Türk resim sanatını oluşturmuştur (Koç, 1994: 5).

“18. yüzyıla kadar Türk resminin tek egemen türü olan minyatür, İslâm dünyasında büyük önem taşıyan yazı hat sanatının belli başlı ürünü olan el yazması kitaplarla birlikte gelişmiştir” (Parlar, 1995: 28).

Minyatür, süsleyiciliği yanında kuvvetli bir anlatım gücüne ve kendisine has estetik bir yapıya sahip olarak, asırlar boyu değişik ve çok çeşitli üsluplar altında daima gelişimini sürdürmüştür. Genelde bir kitap resimleme sanatı olarak kabul edilerek, metni açıklayıcı ve destekleyici olarak yapılmaktadır. Minyatürün en büyük özelliği konuyu tam olarak göstermesidir. Bu resim tekniğinin tek boyutlu olması yapılan eserlerde genellikle derinlik kavramının bulunmaması, minyatür sanatının estetik yapısına uygun olmasındandır (Keskiner, 2004: 10).

Minyatür kelimesinin birçok yerde farklı dillerde kullanılmış olduğunu gördüğümüz gibi, minyatürü yapan kişiye de farklı isimler verildiğini görmekteyiz.

“ Yazma kitaplara yapılan küçük, renkli ve ince işlenmiş resim, nakış resim demektir. Minyatür yapan kimseye, minyatürcüye nakkaş, musavvir adı verilir. Yazma bir eseri süslemeye minyatürlemek denir” (Gülensoy, 1997: 7).

1.1.1 Minyatür Sanatının Genel Özellikleri

Özünü İslam dininden alan Türk minyatürü 12. yüzyıl dan itibaren güçlü saray çevrelerinin koruyuculuğunda gelişmiş ve diğer sanat dalları gibi kendine özgü kurallar oluşturmuştur. Katışıksız renk lekelerine, belirgin kenar çizgilerine dayanan gölgesiz, iki boyutlu daha çok yüzeysel süslemeyi yeğ tutan bir resim anlayışıdır (Yetkin, 1953: 34).

Minyatür sanatının genel özellikleri; konu, düzen (kompozisyon) , çizgi, perspektif başlığı altında incelenebilir.

a. Konu

Türk resminin ağırlığını daha önce belirtildiği gibi el yazması kitaplardaki metinleri açıklamak amacıyla kitap sayfalarına veya tek sayfalara yapılan minyatürler oluşturmaktadır. Bu nedenle ele alınan konularda, kitapların içeriğine göre değişmektedir. Ancak bir değerlendirme yapıldığında Türk minyatürlerinin genelde dört konu üzerinde yoğunlaştığı görülür. Bu konular;

- a. Olayları hikâye edenler
- b. Peyzajlar
- c. Portreler
- d. Bilimsel konulardır

Bu konular içerisinde olayları hikâye eden minyatürler yoğun olarak ele alınmıştır. Bunların içerisinde, İslam ve Osmanlı Edebiyatına ait örnekleri sultan ve vezirlerin yaşam ve seferleri ile dinsel konuları görmek mümkündür (Boydaş, 1994: 110).

Peyzaj; minyatür konusu içerisinde olayın yerleştirildiği basit bir fon olarak kullanılmıştır. Genellikle birkaç tepe veya ova olarak görülmektedir. Fakat konu sadece peyzajla ilgili yapılmış ise ırmaklar, köprüler, kaleler gibi özellikler minyatüre yansıtılmıştır. Bu tür minyatür örnekleri kuşbakışı şeklinde çizilmiştir.

b. Düzen (Kompozisyon)

“Kompozisyon seçilmiş veya verilmiş bir alanın bir veya birden fazla eşya ile sistemli örgüsüdür” (Bigalı, 1999: 279).

Düzen kurma ilkeleri, evrenin düzenini, hareketlerini, sistemleşmesini sağlayan kanunların, estetik dünyada kuramsal gerçekleridir. Bunlar; zıtlık, uygunluk, tekrar, simetri, hiyerarşidir. Bütüne, yeniye biçim veren, kompozisyonu üreten ilkelerdir (Elmas, 1998: 6).

Minyatürde kompozisyonda vurgulanacak olan ana nokta bir olayın anlatımı olarak görülmektedir. Bu nedenle doğa ikinci planda kalır.

c. Çizgi

Basit tanımıyla çizgi, yüzeyde hareket eden noktanın izi olarak tanımlanır. Nakkaşlar için ise çizgi, ifade etmek istedikleri şeyin şeklini gösteren bir yazı olarak algılanmıştır. Yani onun fikrinin düşüncesinin resimle ifadesidir. Bu ifadeden yola çıkan nakkaşlar için çizgi aynı zamanda yapılacak minyatürün desenidir, denebilir. Nakkaş çizgi düzeninde soyutlamaya gitmiştir. Çizgiler ince ve zariftir. Tek çizgi anlayışı hâkimdir. Çizgiler yüzey üzerinde ikinci boyutu aramazlar. Türk minyatürlerinde görülen teknik, dış konturlu desen sistemine dayanır (Ayvazoğlu, 1995: 97).

e. Perspektif

İç boyutlu gerçeklikleri iki boyutlu resim düzlemi üzerine betimleyerek üçüncü boyut yanılsaması yaratma işine yarayan bir resim ve çizim tekniği olan perspektif Türk minyatür sanatında kullanılmamıştır. Bu nedenle de ne minyatüre giren eşya ne de figürler birbirinin arkasına gelecek şekilde ya da birbirini örtecek şekilde düzenlenmemiştir. Ön ve arka planlar gösterilmek istendiğinde öndekiler alta, arkadakiler ise yukarıya yerleştirilmiştir. Alttakiler ve üsttekiler arasında her hangi bir boy ve renk farkına gidilmeyerek onların bütün içerisinde eşit özelliklere sahip olmaları sağlanmıştır (Yetkin, 1953: 34).

1.1.2. Minyatür Yapım Teknikleri

Minyatür sanatının başlangıcı için, resim sanatının bir ürünüdür demek mümkündür. Resim sanatının başlangıcı olan minyatür, büsbütün ayrı bir resim tarzıdır.

Bu tarzda yapılan resimler bilhassa kitapları resimlemek hususuna tahsis edildiği için daima sayfa büyüklüğünde ve küçük kıtalarda yapılır (Arseven, 1973: 11).

Minyatür yapım tekniği kendine has özellikler taşımaktadır. Binark (1975: 162) minyatür yapım tekniği ile ilgili bu özellikleri, figürleri birbirini kapatmayacak şekilde dizmek, şahısların büyüklüğünü önem sırasına göre tespit etmek manzarada uzaklığı yönünden belirtmemek, en ince ayrıntılara kadar işlemek renkleri ışık, gölge unsuru aramaksızın kullanmak şeklindeki ifadelerle anlatmıştır.

Minyatürlerde kullanılan yapım tekniği kadar kullanılan malzemelerde önem taşımaktadır.

“Minyatür için pamuktan yapılmış Hint kâğıdı denilen kâğıt ile parşömen denilen ipekli kâğıttan başka aharlı kâğıtta kullanılırdı. Nişasta, yumurta akı, nişadır, kitre, zamk-ı Arabî, üstübeç bunların başlıcalarıydı” (Binark, 1975: 162).

Minyatür nakkaşçısının en önemli aleti fırçadır. Minyatürde çizgilerin gayet ince olması bu fırçalarında ince olmasını gerektirir. Muhtelif incelikte fırçalar kullanılır. Çizgiler, ince şekiller tüy kalem denilen ve kedi kılından yapılan gayet ince bir fırça ile işlenir. Bu fırça üç aylık kedinin arka tüylerinden yapılır. Bu tüylerin ucu sivri ve sağlam birkaç kıl kesip ipekle bağlayarak tüyün biri uzunca bırakılarak bir kanat kamışa geçirilir. En iyi kamış güvercin kanadından yapılırdı. (Arseven, 1973: 12).

Minyatürlerde yapılacak konu hiçbir zaman direkt kâğıt üzerine yapılmazdı.

Minyatürde yapılacak konu önce eskiz olarak bir kâğıt üzerine işlenir. Son şeklini aldıktan sonra asıl sayfa üzerine çizilir. Desen önce bir fırça ile ve uhra denilen kiremit rengi bir boya ile çizilir. Desen çiziminde siyah ve kahverengi boya kullanılmaz. Zira bu boyalar, altın ve diğer boyalara tesir edip, onları bozarlar. Ayrıca desenin gayet ince çizilmesi de şarttır. Bazen kâğıdın üstü zemin olarak zamklı üstübeç veya boyaların daha parlak görünmesini temin için altın tabaka ile örtülür. Altının boya sürülmeden önce kullanılması icap eder. Altının sürülmesinden önce boyalar sürülürse boyalar parlamaz. Çizgiler arası boşluklar boya ile kapatıldıktan sonra Çin mürekkebiyle saç, sakal, yüz, elbise kıvrımları, elbise üzerindeki tezyinat altın işlemler, ağaç ve çiçekler gibi ince teferruat tamamlanır. Siyah renkte olan Çin mürekkebi, susam yağından elde edilmiş is ile yapılır. Öküz derisinden elde edilen bir tutkalla karıştırılarak macun haline getirilir,

kuruduktan sonra tekrar su ile karıştırılarak mürekkep şeklinde kullanılır (Binark, 1970: 28).

Minyatür sanatının özelliklerini yapılış tekniklerini çok iyi bilmek gerekir. 17. yüzyıldan itibaren güçlü saray çevrelerinin koruyuculuğunda gelişen kitap ressamlığı, özgün bir resim dalı olarak ortaya çıkmış ve İslam öğretisinin öngördüğü soyut dünya görüşüne sahip sanatçıların elinde öteki sanat dalları olduğu gibi minyatürde kendine özgü kurallar oluşturmuştur (Renda, 1985: 459-466).

1.2. MİNYATÜR SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Resim sanatında Türkler, Maniheizm, Budizm ve İslâmiyet olarak üç ayrı din çevresinde eserler meydana getirmişlerdir. Böylece eski Türk resmi, 7. Yüzyıldan 19. yüzyıla kadar bin yılı aşan tarihi ile dünyanın en eski sanatlarından biri olmaktadır. Bu resimlerden pek azı korunabilmiştir. 19. yüzyılda Hirt, Çinlilerinin Doğu Türkistan ve Kansu resimlerindeki Uygurca kitabeleri silip yerlerine Çince yazdıklarını gözleriyle görmüştür (Aslanapa, 1993: 195).

Orta Asya'da Türklere ait olan sanat eserleri batılı sanat tarihçi ve araştırmalarının Çin'e İran gibi yine Orta Asya Türk yurdunun bir parçası olan ülkelerde yapılanlarda, sanatkârları Türk bile olsa İran'a mal edilmişlerdir. Hâlbuki Çin de ve İran da minyatür sanatının gelişmesi bunlara giden Uygurlu nakkaşların kendi sanat damgalarını gittikleri bu ülkelere vurması ile başlamıştır (Binark, 1970: 32).

Nitekim Mahmut Nahas'ın, "Özünden Türk Olan Bir Sanat: Minyatür" başlıklı konferansında, şu sözleri dikkat çekicidir. "eski Türkistan, Batı da Hazar Denizi, Doğu da Çin, Kuzeyde Sibiry ve Hazar denizinin güney kıyılarından geçen bir yön çizginin içinde bulunan bütün memleketleri içine alan bir yurt olarak saptanabilir" (Nahas, 1972: 1).

19. yüzyılın ikinci yarısında batılı arkeologlar ve sanat tarihçilerinin Orta Asya da yaptıkları kazılar sonucunda Türk süsleme sanatlarının diğer kollarında olduğu gibi minyatür sanatının köklerinin de, Uygur Türkleri tarafından yapılmış maniheist duvar resimlerine kadar uzandığı görülür (Koç, 1994: 5).

8. yüzyıl ortalarından Kalan ve Uygur Türklerinin, Hoço merkezleri olmak üzere Turfan bölgesinde meydana getirdikleri en eski minyatürler daha sonraki Türk minyatür sanatının kaynakları olmuştur. Duvar resimleri yanında, bu minyatürler hem sayıca az,

hem de çoğu parçalar halinde olmakla beraber, gerçek üslupları ve portre özellikleri bakımından Türk minyatürlerinin karakteristik gelişmesinde kaynak olmuştur. Bunlar Uygur duvar resimlerinin küçültülmüş örneklerinden başka bir şey değildir. Uygur prensleri ve mabede adak getiren kabileleri canlandıran tasvirler, kıyafetleri ve yüz hatları bakımından çok realist bir anlayışla resmedilmiştir. Kompozisyon simetrik bir sıralama halindedir. Başta en çok koyu mavi ve kırmızı olmak üzere, hep parlak ve canlı renkler kullanılmıştır. Bunlar, İranlı şairlerin ay yüzlü, badem gözlü diye güzelliklerini methettikleri tiplerdir (Aslanapa, 1993: 195).

Uygur resminin en geç 7. yüzyıl sonu ile 8. yüzyıl başında geliştiği tarihi belli resimlerden anlaşılır. Orta Asya da portre ressamlığını onlar başlatmıştır. Uygur ressamlarının modele göre çizilmiş portre eskizleri vardır. Berlin Müzesi'nde kâğıt üzerine mürekkeple yapılmış resimde müsvedde halinde çizilen şahıs yüzlerinde bunların nasıl resmedildiği adlarıyla birlikte gösterilmiştir. Uygur resim ve minyatürleri o zaman yaşayan Türkleri canlandırmaktadır (Aslanapa, 1993: 195).

Uygur resim ve minyatür üslubunun etkileri 15. yüzyıl içlerine kadar devam etmiştir. Doğu Türkistan'ın kuzeyinde geliştirdikleri bu üslubu yine Türkler kendileri Abbasi ve İlhanlı devirlerinde batıya getirmişlerdir. Gazneliler'in Leşkeri Bazaar Sarayı duvar resimlerinde ve büyük Selçukluların merkezi Rey'de bulunan duvar resimlerinde Rey ve Keşan da Minai denilen yedi renkli Türk keramikleri figürlerinde, Uygur resimlerinden tanıdığımız Türk tiplerinin 10. ve 12. yüzyılda yaşadığı görülür. Büyük Selçuklu Sultanlığı'nın Irak ve Suriye de, Bağdat, Musul, Halep, Şam gibi merkezlerinde de 12. ve 13. yüzyıllarda aynı gelenek ve maden, keramik ve minyatür sanatlarında devam etmiştir (Aslanapa, 1993: 195).

Türk milletinin tarihindeki en önemli noktası, topluluklar halinde İslamiyet'i kabul ettikleri dönemdir. Bu dönemde eski kimliğimizden, kültürümüzden uzaklaşma yeni kimliğe ve kültüre alışmaya çalıştığımız görülmektedir.

İslamiyet'ten önce Orta Asya'da Uygur Türklerinin ileri göturdükleri resim sanatı, İslamiyet'ten sonrada durmamış ve çeşitli kanallarla Anadolu'ya intikal etmiştir. Ayrıca bilindiği üzere, İran Mezopotamya ve Anadolu 11. asrın ikinci yarısından 1258 Moğol istilasına kadar Selçuklu İmparatorluğu'nun, daha sonra da çeşitli Selçuklu Atabeylerinin iradeleri altında tamamıyla Selçuk Türkleri'nin hâkimiyetine tabiydi. Yani, bahis konusu asırlar boyunca İslam dünyasının hakiki hâkimi Selçuklu Türkleriydi. Nitekim Bağdat'ta

ilk İslam minyatür mektebini açanlar Selçuklu Türkleri olmuştur. Bu bakımdan Selçuklu minyatürleri, Selçuklu sultan ve emirlerinin kâtip ve nakkaşları olan Uygurlu Türkler tarafından geliştirilmiştir (Binark, 1970: 33).

Anadolu Selçukluları minyatürlerine de baktığımız zaman Uygur etkileri açıkça görülmektedir.

Anadolu Selçukluları'nın en parlak devri olan Alâeddin Keykubat zamandan kalma bir minyatürlü yazma, Uygur-Selçuklu üslubunun en önemli özelliklerindendir. Topkapı Sarayı Hazine Kitaplığı'nda bulunan Varka ve Gülşah adındaki bu eser, bir aşk hikâyesini anlatan Farsça mesnevi, aslen Azerbaycan'ın Hoy şehrinden gelen Nakkaş İbn Abdülmümin tarafından Konya'da 12. yüzyılın ilk yarısında minyatürlenmiştir. Bunun için ufak boyda 71 minyatür, kendi kıyafetleriyle Türk tiplerini devam ettirmektedir. Kubadabad Sarayı çinilerindeki figürlerde Uygur resminde görülen Türk tiplerinin benzerleridir. Varka ve Gülşah Mesnevisi'ndeki minyatürlerin Büyük Selçuklu minai keramiklerinde canlandırılan Türk tipleriyle benzerliği açıktır (Aslanapa, 1993: 195).

Selçuklu dönemi Anadolu minyatür sanatı Artuklu emirlerinin himayesinde Güneydoğu Anadoludaki merkezlerde hazırlanmıştır. Anadolu Sultanı Nasreddin Mahmut'un isteği üzerine Cezer-i tarafından yapılan teknik buluşları kapsayan eserde Cezer-i'nin nakışıyla su saatleri, otomatik kaplar, çeşitli makineler, fiskiyeler, tulumbalar, şifreli kilitler ve oymacılıktan bahseden çeşitli bölümler yer alır (Koç, 1994: 183).

Anadolu da Türk minyatür sanatının başlangıcına ait, az olmakla beraber bazı karakteristik yazmalar kalmıştır. 1271-72 tarihlerinde Aksaray ve Kayseri de hazırlandığı belirtilen ve yazarı ile nakkaşın kendisini Sivaslı olarak gösterdiği 146 yapraklı, nesih yazılı minyatürlü bir yazma ilgi çekicidir (Aslanapa, 1993: 196).

Selçuklu minyatürlerinden sonra görülen Osmanlı minyatürlerine baktığımız zaman; konu, üslup, renk açısından birtakım farklılıklar görülmektedir.

Türk minyatür sanatının bağımsız olarak geliştiği en karakteristik devir Osmanlılar zamanıdır. Türkler asırlar boyunca nerede hüküm sürmüşlerse sanat ve uygarlıklarını ortaya getirmişler, mahalli süslemeye tesir ederek değişik üslupların doğmasına ve o zamana kadar uygulanmamış olan konuların benimsenerek gelişmesine sebep olmuşlardır. Osmanlı minyatüre yeni bir anlatım ve konu çeşitliliği getirmişler, diğer İslam

çevrelerinde görülen edebi konuların yanında, daha çok Osmanlı devletinin gücünü yüceltici tasvirlerinde başarıyla sonuçlanan savaşları, seferleri, görkemli törenleri yansıtırken bir tür tarih belgeliği yapmışlardır. Bu eğilim Türk minyatürünün en önemli özelliği olmuştur. Minyatürde konular ve bu konuların ele alınışı kadar doğanın resmedilişi de çağdaş İslam okullarından farklıdır. Osmanlı resminde doğa, olay kahramanlarını kavrayan basit bir fondan ibarettir. Genellikle bir iki tepe veya dümdüz ovalar halinde, bazen bir ağaçla renklendirilir. Doğanın renklendirilmesinde de göz alıcı renklerden kaçınılmıştır. Nakkaş sadece konu ile ilgili olduğu zaman bölgenin belirli özelliklerini yansıtan minyatürler çizmiştir (Koç, 1994: 286).

1.2.1. İslamiyet Öncesi Türk Sanatı

1.2.2. Hunlar

“Hunlar çok eski dönemlerden itibaren çok sayıda duvar resmi yapmışlardır. Örneğin; İç Moğolistan’ın Yin-shan bölgesindeki Hun duvar resmi o kadar çoktur ki, burası adeta bir açık hava müzesini andırır” (Vural, 2011: 52).

Beşinci kurganda bulunan bir halı inanılmaz inceliği, yüksek kalitesi, motiflerinin zenginliği ve özellikleri ile dikkat çeker. İkinci kurgandaki mumyalanmış ölünün vücudu dövmelerle kaplı idi. Tamamıyla hayali hayvan figürlerinden ibaret olan bu dövmeler sırtta, kollarda ve sağ alt bacakta sağlam olarak kalmıştır. Bu kurganlardan çıkan halı ve tekstil işlerinin Hun sanatı bakımından ayrı bir önemi vardır. Bunlardan bazılarında Ahameniş sanatı etkileri açıkça görülmekle beraber keçe üzerine ince ve renkli deriler yapıştırmak suretiyle süslenen bir grup tekstil işleri tamamıyla orijinal Hun üslubunu belli etmektedir. Bunlar eğer altı örtüleri (belleme) olarak yapılmıştır. Böyle keçeden bir belleme üzerinde, renkli derilerden kesilerek yapıştırılmış parçalarla bir dağ keçisine saldıran kartal grifonu gösteren bir hayvan kavgası canlandırılmıştır. Çok realist ve ölüme yaklaşan keçinin ürpermelerini bütün kuvveti ile aksettiren sahne, simetrik olarak arka arkaya iki defa tekrarlanmıştır. Bu Hun sanatı için çok karakteristik bir üslubu göstermektedir (Aslanapa, 2003: 11).

1.2.3. Göktürkler

Göktürk döneminde resim olarak av ve süvari tasvirlerini içeren kaya resimleri vardır. Bunlar basit çizgisel üslupla yapılmıştır. Resim sanatı Hunlar ve Göktürkler de

daha çok oymacılık ve süslemecilik olarak bir gelişme göstermişlerdir (Bayram, 2005: 12).

Fakat Göktürklerin dil ve edebiyat bakımından sanatlarını karşılaştırmak pek mümkün değildir.

Dil ve edebiyat bakımından zengin ve ileri derecede eserler vermiş olan Göktürklerin sanatları da aynı derecede gelişmiş, fakat birçok soygun ve tahripler yüzünden pek az şey zamanımıza kadar kalabilmiştir (Aslanapa, 1997: 12).

1.2.4. Uygurlar

Eski Türk resim sanatının asıl temsilcileri sanata çok yetenekli olan Uygur Türkleri idi. Turfan bölgesinde bulunan çeşitli mabetlerin duvarlarındaki resim ve freskler Uygur sanatının geldiği noktayı gözler önüne sermektedir (Vural, 2011:180).

Eski Uygur şehirleri harabelerinde bulunan 8. ve 9. yüzyıllardan kalma Budist ve Maniheizt duvar resimleri ile minyatürler Türk resminin bugüne kadar bilinen en eski örnekleridir. Bunlarda rahipler, vakıf yapanlar, müzisyenler tasvir edilmektedir. Uygurlar zamanından kalan minyatürler Maniheizt kitaplardan sayfalarlardır. Bunlar; kısmen dini, kısmen dünyevi sahneleri canlandırır (Aslanapa, 1997: 13).

Uygurların Budist eserleri Koço, Yar, Hoto, Murtluk ve Tuyuk'daki mabetlerin ve manastırların harabelerinin keşfi üzerine ortaya çıkmıştır. Bu kazılarda çeşitli sanat eserlerinin yanı sıra Sanskrit, Tohar, Çin ve Tibet dillerinden Uygurcaya çevrilmiş pek çok dini eserde bulunmuştur. Turfan'daki arkeolojik kazılarda ortaya çıkan Budist Uygurların tapınakları ve özellikle buradaki Uygur freskleri emsalsiz olarak nitelendirilmektedir (Vural, 2011: 182).

Hoto resimleri Uygur sanat dünyası için karakteristik sayılan özelliklere sahiptir. Hoto ve Bezeklik resimleri, İslami dönemde İran ve Hindistan çevrelerinde gelişen minyatür sanatını etkileyen ana kaynaklardan sayılmışlardır. Bu resimlerde dikkati çeken kuvvetli şematizm ve resim düzenindeki açık seçiklik, minyatür şemacılığına da elverişli bir anlayışı göstermektedir (Tansuğ, 1999: 125).

“Uygur minyatürlerinde kompozisyon; sıralama halinde ve simetrik bir düzene göredir. Koyu mavinin ve kırmızının çok olduğu parlak renkler kullanılmıştır” (Aslanapa, 1993: 13).

Uygur minyatürleri İslam minyatürlerinin de kaynağı olmuşlardır.

1.3. İslamiyet’ten Sonra Türk Sanatı

1.3.1. İslamiyette Görülen Tasvir Yasağı Problemi

İslâm resim sanatını incelemeye başlamadan önce İslâm sanatı bakımından çok önemli bir probleme, İslâm da tasvir yasağı problemine değinmek gerekir. Tasvir yasağı genel anlamıyla birçok dinde görülen bir yasağa işaret eder. Özel anlamıyla ise tasvir yasağı deyimiyle Bizans’ta belli bir devirde 726-843 arasında hüküm süren bir yasak anlaşılır. Bu husus çok önemlidir, zira Hristiyanlıkta ve İslâmiyette de tasvir yasağı hemen aynı tarihlerde görülmektedir. Yani, Akdeniz bölgesinde aynı devirlerde tasvirlerin değeri ve karakteri hakkında tartışılmaya başlanmıştır. İslâmiyette de önceleri kesin bir tasvir yasağı yoktu. Eldeki arkeolojik ve yazılı belgeler bunu göstermektedir (İnal, 1995: 10).

İslam dininin duyuş ve düşünüşünden kaynaklanan hassasiyet İslâm sanatının yolunu çizer.

İslâm sanatının karakterini İslâm inancı belirlemiştir. Minyatür sanatını anlatmaya çalışırken, İslâm inancının sanatta tasvir meselesine nasıl baktığını bilmemiz bu nedenle önemlidir. Kur’an da resim ve heykel yapmayı yasaklayan hiçbir ayet yoktur. Sadece putperestliği yasak eden Maide Suresinin 93. ayeti vardır. Fakat İslâmiyetin ilk yıllarında resim puttu ve put anlamına gelmeyecek tek bir resim yoktu. Bu nedenle resim de bu yasağa tabi tutulmuştur. Bu konudaki hadislerde ise canlı varlıkların resimlerini yapanlardan kıyamet günü hesap sorulacağı ve bunların cezalandırılacağı açıklanmıştır. “kıyamet gününde azabı en şiddetli olanlar musavvirlerdir. Onlara, yarattığınız şeye hayat veriniz” denir veya “Allah halk edişini taklit edenler kıyamet gününde azabı en şiddetli olanlardır” gibi bazı hadisler vardır. Ancak Kur’an a dayanmayan, tarihi belgelere dayanmayan gerçekte olup bitenlere uymayan bu hadislerin doğruluğu şüphelidir. İslâmiyetin başından itibaren bazı iddiaların aksine yalnız Şii mezhebinin hâkim olduğu bölgelerde değil, mezhebi Sünni olan bölgelerde dahi resim ve heykel yapılmıştır (Yetkin, 1953: 6).

1.3.2. İslamiyette Görülen İlk Minyatürlü Yazmalar

İslâm sanatında ilk minyatürlü yazmalar 11. yüzyıl sonundan gelmekle beraber Mısır da Fayyum ve Fustat'ta bulunan bazı parşömen üzerine yapılmış resimler daha eski devirlerde de kitap ressamlığının var olduğunu gösterir. Büyük bir kısmı Viyana da Arşidük Rainer koleksiyonunda ve bazı özel koleksiyonlarda bulunan bu resimlerde ilkel bazı hayvan ve insan tasvirleri bulunmakla beraber bunlar metni açıklayıcı basit tasvirler olup henüz anıtsal bir minyatür sanatından söz edemeyiz (İnal, 1995: 17).

İslâm da ilk sistemli yazmalar 9. yüzyılda Halife Memun'un bir takım antik kitapları Arapçaya çevirtmesiyle başlamıştır.

“İslâm sanatında çeviri faaliyetleri 9. Yüzyılda başlamış olsa da antik eserlerin çevirilerinin minyatürlü nüshalarına ancak 11. Yüzyıldan itibaren Selçuklu döneminde rastlıyoruz” (Bayram, 2005: 18).

1.3.3. Selçuklu Devri

Gazneliler'in Leşker-i Bazar Sarayı fresklerinde, Selçukluların merkezi Rey deki duvar resimlerinde, Rey ve Keşan da Minai denilen yedi renkli keramiklerinde Uygur resminin etkileri kendini gösterir. Bu zamanlarda gelişen ilk İslâm minyatürleri kaybolmuştur. Uygur resim ve minyatür üslubu birçok değişiklikler geçirmekle beraber esasları bozulmadan 15. yüzyıl içlerine kadar devam etmiştir. Türkler Orta Asya'dan Uygur resim üslubunu batıya getirerek Gazne, Rey, Keşan, Musul, İran ve Anadolu'ya yerleştirmişlerdir. Büyük Selçuklu devleti kurucusu Tuğrul Bey'in 1055'te Bağdat'a girerek Sultan unvanını alması, Selçuklu sanat ve kültürünün bu bölgede yayılmasının başlangıcıdır. Keramiklerde ve sayıları pek az olan erken devir Selçuklu çinilerinde Büyük Selçuklu üslubundan iyi fikirler veren birçok resimler kalmıştır. Bunların en belirgin özelliği Selçukluların o zamanki hayatını, tiplerini, kıyafetlerini, savaş sahnelerine varıncaya kadar realist bir görüşle canlandırmalarıdır. Fakat minyatür olarak Selçuklu üslubunu gösteren eserler ancak 12. yüzyıl sonundan itibaren zamanımıza gelmiştir (Aslanapa, 1997: 364).

Selçuklu Türklerinin Maveraünnehir den Batı Asya ya gelmeleri, Batı Asya İslâm tarihi için olduğu kadar sanat tarihi içinde yeni bir devrin başlangıcı olmuş, Türk unsurunu bütün doğu ülkesinde sürekli olarak yerleştirmiştir (Diez, 1946: 46).

1.3.4. Moğol Devri

14. Yüzyılın ortalarına doğru Moğol egemenliğini sürdüren İlhanlıların batı kültürüne adapte olmalarına rağmen, Çin medeniyetine karşı duydukları hayranlık, eski kültürlerine bağlılıkları, onların bu iki dünya kültürünü birleştirmelerinde büyük rol oynadı. Bunun sonucunda 14. yüzyıl İslâm minyatürlerinde değişik bir biçimleme diliyle karşılaşılacaktır. Bu dönemin Menafi El-Hayvan (Hayvanların Faydaları), El-Asar El-Bakiye (eski insanların kronolojisi) adlı yapıtlarında Moğollarla yakın doğuya taşınan Orta Asya, Uzak Doğu ve özellikle Çin sanatının etkileri görülür. Dönemin en ünlü kitabı Gazan Han'ın ve Olcaytu Hüdabendenin veziri tarihçi Reşideddin Tabib tarafından yazılan Cemit-üt-Tevarih (Tarihler Derlemesi) dir. Yapıt Moğol Tarihi ve Dünya Tarihi olmak üzere iki ciltten oluşmuştur. Ancak Reşideddin'in öldürülmesi nedeniyle Moğol tarihi cildinden hiçbir kopya günümüze kadar gelmemiş, dünya tarihi cildinden ise dört kopya ulaşabilmiştir. İslâm da bilinen ilk tarihsel konulu örneklerdir. Moğollarla gelen serbest fikirlerin etkisi altında o zamana kadar büyük bir saygıyla tasvirinden kaçınılan dini konularda ele alınmıştır (Bayram, 2005: 22).

İslâm resminin gelişmesini sağlamada Moğol Okulu büyük rol oynamıştır.

Hindistan' da İslâm resminin gerçek anlamda en büyük okulu Moğol okuludur. Bu okulun bütün dünyaca tanınmış resimleri, zamanında Madrid ve Paris koleksiyonların da yer almıştır. Moğol resminin başlıca yönlerinden biri atölye faaliyetine bağlı oluşu ve resmin kolektif bir çalışmayla tamamlanışdır. Bu bakımdan Moğol – Hint resim atölyeleri Osmanlı resim atölyelerinin çalışma tarzını hatırlatırlar. Bu tarz çeşitli kaynaktan sanatçıların birbirlerini etkilemesine de yol açmıştır. Tam bir sentezin meydana gelişinde en önemli rolü bu kolektif çalışma oynamıştır (Tansuğ, 1999: 142).

1.3.5. Memluk Dönemi

Mısır ve Suriye de 13. Yüzyıl sonları ile 14. Yüzyıllarda önemli resim faaliyeti vardır. Sözcüleş Mısır'da yapılmış olan bir masal kitabının resimleri altın yıldız zemin üzerinde hayvan tasvirlerini kapsar. Mısır'daki ilk Memluk sülalesi olan Bahriler zamanında Arap resmi son ama sürekli aşamalarından birini yaşamıştır. Bahriler üslubunda düzen donuk ve sakindir, kurallara daima sıkıca uyulmuştur. Bu Memluk üslubunun en eski örneklerinden biri, 1273 tarihli Davet el Etibba adlı yazmadır. Eserin minyatürlerinde 13. Yüzyıl başlarındaki realist üslubun farklılaştığı ve tezyini bir durgunluğa gittiği görülür (Tansuğ, 1999: 136).

Suriye’de 1273 civarında yapılan İbn Butlan Risalet El-Davet El-Ettiba adlı eseri bilinen ilk Memluk minyatürlü yazması olup Selçuklu minyatürünün artık yeni bir zevke adapte olduğunu gösteriyordu. Bu yeni zevk özellikle Hariri’nin Makamat’ının 14. yüzyıl kopyalarını süsleyen minyatürlerde açıkça görülür (İnal, 1995: 78).

1.3.6. Timurlu Devri

İran 14. yüzyılın sonuna doğru yeni bir akınla bir kez daha sarsıldı. Orta Asya’dan gelen bu ikinci dalga Çağatay Türkleri’nin bir dalıydı. Maverâünnehir de yaşayan ve yavaş yavaş İslâm kültürünü benimseyen bu boy Timur’un idaresi altında birleşti ve büyük bir devlet kurdu. Timur 1370 de Semerkandı aldı ve şehri tahkim ettirdi. Bundan sonra fetihler birbirini izledi. İran şehirleri birer birer Timur’un egemenliği altına girdi (İnal, 1995: 121).

Timur’un hükümdarlığı sırasında önemli bir sanat merkezi olan Semerkant onu izleyenler zamanında önemini yitirmiş ve resim faaliyeti Herat okulunda yoğunlaşmıştır. Herat resim okulu 1507 yılına kadar varlığını sürdürmüştür ve şehrin Şah İsmail Safavi tarafından ele geçirilip yıkılmasından sonra izi kalmamıştır. Timur’un torunları resim sanatçılarına büyük bir düşkünlük göstermişler, onları daima korumuşlardır (Tansuğ, 1999: 138).

Timur devrinde yazılan hiçbir minyatürlü yazma günümüze kadar gelememiştir.

1.3.7. Safavi Dönemi

Safavi dönemi minyatürleri; Nizami’nin 16. Yüzyıl ortasına ait olan Hamse’sindeki minyatürler Safavi üslubunun Şiradaki bütün muhafazakâr yönelişini temsil ederler. Bu üslupta mekân boşluklarının önemi çok az görülmektedir. Resim sahneleri adeta bir halı düzeni gibi yoğun ve sık dokunmuşlardır. İran resminin zihin, duyu ve coşkuları birleştiren nitelikleri, kuşkusuz en çok Safavi üslubu içinde dikkati çekmektedir. Saf renkleri ve altını, gümüşü rahatça kullanan İranlı sanatçılar teknik yönden erişilmez bir hüner sahibidirler. İran resminin derin lirizmi dünya resim sanatına yaptığı, benzeri olmayan bir katkıdır (Tansuğ, 1999: 140).

Safavi minyatürleri daha sonraları konu açısından birtakım farklılıklarla resmedilmiştir.

Safavi minyatürleri; Moğollar ve İlhanlılardan gelen serbest fikirlerin tesiri altında dini konuların tasvirine başlanınca, o zamana kadar büyük bir saygı ile tasvirinden kaçınılan Hz. Muhammed'in şahsı ve hayatı ile ilgili sahnelerde minyatürlerle canlandırılmıştır. Topkapı Sarayı'nda bir albüm içinde sekiz sayfa halinde bir araya toplanmış olup, bunların bir eşi daha yoktur. Safevilerden Şah Tahmasb'ın erkek kardeşi Behram Mirza'nın, devrinin en tanınmış sanat adamlarından Dost Muhammed'e 1544 te hazırlattığı ve ön sözünü yazdırdığı bu albüm Topkapı Sarayı Hazine Kitaplığı'ndadır (Aslanapa, 1987: 853).

1.4. Osmanlı Dönemi

Türk minyatür sanatının bağımsız olarak geliştiği en karakteristik devir Osmanlılar zamanıdır. Türkler asırlar boyu nerede hüküm sürmüşlerse sanat ve uygarlıklarını oraya getirmişler, mahalli süslemeye tesir ederek değişik üslupların doğmasını ve o zamana kadar uygulanmamış olan konuların benimsenerek gelişmesine sebep olmuşlardır. Osmanlılar minyatüre yeni bir anlatım ve konu çeşitliliği getirmişler, diğer İslâm çevrelerinde görülen edebi konuların yanında, daha çok Osmanlı Devleti'nin gücünü yüceltici tasvirlerde başarıyla sonuçlanan savaşları, seferleri, görkemli törenleri yansıtırken bir tür tarih belgeliği yapmışlardır. Bu eğilim Türk minyatürünün en önemli özelliği olmuştur. Minyatürde konular ve bu konuların ele alınışı kadar doğanın resmedilişi de çağdaş İslâm okullarından farklıdır. Osmanlı resminde doğa, olay kahramanlarını kavrayan basit bir ağaçla renklendirilir. Doğanın renklendirilmesinde de göz alıcı renklerden kaçınılmıştır. Nakkaş sadece konu ile ilgili olduğu zaman bölgenin belirli özelliklerini yansıtan minyatürler çizmiştir (Koç, 1994: 287).

Bunun sonucunda Osmanlı resminde bölgenin belirli özelliklerini yansıtan kitap resmi geleneği doğmuştur.

Böyle bir kitap resmi geleneğinin oluştuğu Anadolu'da, ne yazık ki erken Osmanlılara ait minyatürlü yazma örneği bulunamadığından, 15. yüzyılı ortalarına kadar bir Osmanlı resim okulundan söz etmek mümkün değildir. Oysa 14. ve 15. yüzyıllarda Osmanlı başkentleri İznik, Bursa ve ardından Edirne'de sanatın her dalına önem verildiği, doğu ve batı ülkeleri ile siyasi ve kültürel ilişkilere girildiği kuşku götürmemektedir. Özellikle 15. yüzyılın başlarında Timurla birlikte kimi bilim adamı, yazar ve sanatçının da Anadolu'ya geldiği ve bunu izleyen yıllarda Şiraz, Tebriz ve Semerkant gibi merkezlerle gerçek bir kültür alışverişinin ve sanatçı dolaşımının başladığı görülür. (Renda, 1997: 5-7).

Klasik üslubun Levni zamanına kadar devam edildiği görülmektedir.

18. yüzyılda Osmanlı minyatürünü o zamana kadar devam etmiş olan klasik üslubunda değişiklik yapan Levni yetişmiştir. Türk minyatür sanatının çizgide, renkte ve kompozisyonda kendine has özellikleri vardır. Türk minyatüründe üsluba azami derecede önem verilmiştir. Minyatüre konu olan olaylar ve tabiat romantik bir taşkınlık yerine, sade rahat çizgiler, saf bir renk ferahlığıyla çizilmiştir. Orta Asya duvarlarında kullanılan toprak kırmızısı, lal, mavi, yeşil, mor, portakal sarısı, pembe ve kahverengi renkler Osmanlı dönemindeki minyatürlerde de kullanılmıştır (Binark, 1970: 35).

İmparatorluğun en kudretli olduğu yıllar boyunca hüküm süren hemen hemen bütün sanat koruyucusu padişahların devrindeki olayları konu alan şehname gazanamelerin yazılıp, minyatürlenmesi işinin büyük hazırlıklar ve masraflar sonunda ortaya çıktığı muhakkaktır. Eserlerin hazırlanmasıyla ilgili belgelerden bakıldığında, ödenen ücretlerin miktarın devrin şehnamecisiyle ünlü nakkaş, hattat, kâtip gibi sanatkârlardan kurulu heyetler arasındaki disiplinli ve titiz çalışmalar tarihi ressamlığa verilen önemi açıkça ortaya koymaktadır (Aslanapa, 1987: 865).

1.4.1. Erken Dönem

İstanbul' un alınıp başkent seçilmesi ve sarayın buraya taşınmasından sonra Fatih yeni sarayında bir nakkaşhane kurmuş ve başına Özbek asıllı Baba nakkaş adında birini getirmiştir. Bu nakkaşhane de yeni kurulan saray kütüphanesi için pek çok minyatürlü eser hazırlanmış ve padişaha takdim edilmiştir (Binark, 1978: 277).

Gene bu dönemde İtalya'dan Gentile Bellini adında bir sanatçı getirilmiş ve Fatih bu sanatçıya kendi portresini yaptırmıştır. Ancak Gentile Bellini tarafından yapılan 25 Kasım 1480 tarihini taşıyan tablo sonradan Henry Layord adlı bir İngiliz'e satılmıştır. Bellini'nin İstanbul da bulunduğu sırada yaptığı bu kıymetli tablo ile şehzadelerin ve saray adamlarının portrelerinin, saraydan nasıl kaybolduğu ve yabancı ülkelere nasıl gittiği henüz tam olarak bilinmemektedir (Arseven, 1973: 225).

Fatih döneminden sonra resim sanatı doğu batı kültür ilişkisi yoğunluğunu kaybetmiştir. II. Bayezid döneminde doğu geleneği egemen olmaya başlamıştır. Bunda imparatorluğun doğu sınırlarının gelişmesi ile saray nakkaşhanesine katılan doğulu sanatçıların etkisi vardır. Böylelikle oluşmaya başlayan Osmanlı resim okulunda hem

Fatih döneminin batıya yönelik tutumunun izleri hem de Doğu'da Timurlu, Türkmen ve Memluk merkezlerinde gelişen kitap ressamlığının etkileri görülecektir (Renda, 1997: 10).

1.4.2. Klasik Dönem

Fatih'ten sonra oğlu Beyazıt zamanında Osmanlı resim sanatının klasik eğilimlere sahip çıkmaya başladığı görülür. Bu çağ Fatih Sultan Mehmet'in batı ilgilerine karşı da bir tepki çağıdır. Söylentiye göre Fatih zamanında sarayda çalışan bazı batılı ressamalar, Beyazıt döneminde çalışma imkânı bulamamışlar ve kendi üsluplarında yaptıkları resimlere sarayda yer kalmamıştır (Tansuğ, 1999: 150).

Beyazıt döneminden sonra klasik dönemin en ünlü minyatürcüsü; Matrakçı Nasuh tur.

Kanuni döneminin yazarı, şairi, bilim adamı, nakkaşı olan Matrakçı Nasuh dönemin gelişmiş haritacılığından da etkilenecek topoğrafik türde minyatürler yapmıştır. Bu türün oluşmasında tarihi olayların geçtiği yörelerinde belgelenmesi gerekliliğidir, en ünlü eseri kanunun Irak seferinde ordunun konakladığı yerleri canlandıran Beyan-ı Menazil –i Sefer-i Irakeyn'dir. Bu kitap minyatürlerden oluşmuş bir kent atlası gibidir (Aslanapa, 1987: 859).

3. Murat devrinin en verimli, en büyük nakkaşı Tarihçi Gelibolulu Mustafa Ali'nin Menakıb-i Hüneveran'ında övdüğü Nakkaş Osman'dır. 3. Murat döneminde yapmış olduğu eserler, onun sanat üslubunu ve minyatür sanatına getirdiği yenilikler gösterilebilecek niteliktedir (Yetkin, 1984: 205).

1.4.3. Lale Devri

17. yüzyılda büyük bir değişiklik göstermeyen Osmanlı minyatürü 18. yüzyıl başında Lale Devri ile birlikte son parlak dönemini yaşamıştır. Bu dönemde 3. Ahmet' in özendirmesiyle saray atölyelerinde zengin eserler yapılmıştır.

Bu dönemde yetişmiş en önemli sanatçı Levni dir. Asıl ismi Abdül Celil olan Levni Edirne'de doğmuştur. Genç yaşta Edirne'den İstanbul'a gelerek saray nakkaşhanesine çırak olarak girmiş burada yetiştikten sonra diploma alarak usta olmuştur. Daha sonra saz koluna yani tezhip ile saz işlemek yoluna heves etmiştir. Bir süre sonra ressamlığa

başlamıştır ve diğer ressamıları geride bırakarak ünlü bir sanatçı olmuştur. Sultan Mahmud'un tahta geçişine değin büyük usta olarak kalmıştır (Özütelli, 1996: 509).

Osmanlı tarihiyle ilgili yazmalar gerek konu gerekse minyatürleri bakımından erken bir iki örnek hariç, İslam sanatının diğer çevresindeki tarihi üsluptan hiç bir şekilde etkilenmemişlerdir. Bu bakımdan minyatür kalıpları daha önceki geleneklere bağlanamaz. Bu minyatürler yaşanmış gerçek olayları tasvir etmektedir. Nakkaşlar hayallerindeki güzel bir görünüşü vermekten çok, yaşanan olayları metne bağlı olarak tespit etmek amacını taşırlar (Aslanapa, 1987: 860).

1.5. SANAT EĞİTİMİN TANIMI VE ANLAMI

Bilindiği gibi sanat, bir anlatım aracıdır. Anlatılmak, ifade edilmek istenenler; maddeyle, ses ve sözlerle hareketlerle biçim kazanır ki, böylece bir heykel taş yığını olmaktan, bir resim boya kütlesi olmaktan, bir şiir ise rastgele sözler yığını olmaktan çıkar ve sanatın kendine özgü dünyasında anlam kazanır. Bunun sonucunda ise, sanatın çeşitli uygulama alanları ortaya çıkar (Yılmaz, 2007: 17).

Sanat Eğitimi kavramı genel olarak sanatın tüm alanlarını içine alan yaratıcı sanatsal eğitimi, dar anlamda ise okullarda bu alana ilişkin olarak verilen dersleri tanımlar. Görsel Sanatlar Eğitimi ise sanat eğitiminin kapsamında olan müzik, edebiyat gibi işitsel ve sözel sanat türlerini kapsamı dışında bırakır. Görsel Sanatlar Eğitimi genel olarak, resim, heykel, mimarlık, seramik, grafik sanatlar, uygulamalı sanatlar, tekstil, moda tasarımı, film, fotoğrafı ve endüstri tasarımı gibi oldukça geniş bir alanı içine almakla birlikte, dar anlamda okullardaki Resim İş derslerini tanımlar. Her iki durumda da, yetişkinlerden çok, yetişmekte olanların genel eğitim süreci içerisinde ele alınır (San, 2003: 17).

Oysa sanat hem öğrenme sürecinin hem de gelişim sürecinin etkin bir yardımcısı olabilir. Çünkü sanat, duygu ve düşünce arasındaki karşılıklı ve iç içe geçmiş bağlantıyı vurgular. İnsanın bu iki yönünün uyumunun sağlanması, bir anlamda eğitiminde temel amaçlarından olduğuna göre, sanat, örgün ve yaygın eğitimde yer aldığıında, tüm eğitimin süreçlerini daha etkili kılabilcek bir güce sahiptir (San, 1979: 1).

Sanat Eğitimi denildiğinde, sanatçı yetiştirmeye yönelik öğretimi değil sanat yoluyla eğitim etkinliğini, yani çocuk ve gence, hatta yetişkine sanat hakkında bilgi ve bilinç vermeyi, sanatın dinamiğini, itici gücünü ve yaşamdaki yerini, kuramsal ve uygulamalı bilgi ve çalışmalarla bilimsel yöntemlere dayalı biçimde yürütülerek kavratma anlaşılır.

Buna göre sanat eğitimi geniş kitlelere yönelik bir disiplindir. İlerinin sanatçısı, fencisi, teknik adamı içinde sanat eğitimi gereklidir (San, 1985: 12).

Çocuğun sanatsal yaratıcılığı üzerinde önemle durulması, resim ve müzik alanında ya da bedensel hareketler ve edebiyat dersleri alanında olsun, çocuğun tüm uğraşlarında, sanatsal yöne değer verilmesinin gerekliliği benimsenmiştir.

Kendi öz değeriyle Sanat Eğitimi genel eğitime katkı yapar. Sanat Eğitimi öğrencilerin kendi toplumlarını geleneksel sanat biçimleri içinde tanımlamalarına değer vermelerine ve topluma katılmayı öğrenmelerine yardım eder. Öğrenci, hayal kurarken yaratırken ve düşünürken aynı zamanda okul süreçleri için gerekli olan sözel ve sözel olmayan yeteneklerini de geliştirir. Ayrıca öğrencilere sanatın verdiği zihinsel istekler onların problem çözme yeteneklerini eve çözümleme, birleştirme ve beğenme gibi güçlü düşünme becerilerini geliştirmelerine yardım eder. Bunlara ek olarak, yapılan birçok araştırma öğrencilerin diğer konulardaki ve standart sınavlar üzerindeki başarıları ile görsel sanatlar eğitimi arasında tutarlı ve olumlu bir ilişki olduğuna işaret eder. Kapsamlı ve çağdaş bir eğitim programı öğrencilere hayatta başarılı olmak için gerekli olan öz güdülenme, iş birliği, disiplin ve öz güvenlerini geliştirmelerine yardım eden süreçleri oluşturur (Özsoy, 2003: 25).

Sanat Eğitimi'nin yalnızca insan özgü bir gereksinim olduğu varsayımından hareket edilirse, bireyin tüm ruhsal ve bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik duyguların geliştirilmesi yetenek ve yaratıcılık gücünün olgunlaştırılması çabası sanat eğitiminin anlamına açık bir görüntü kazandırmaktır. Öyleyse Sanat Eğitimi daha genel bir çerçevede içinde ele alınırsa, bireyin, duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcı gücünü estetik düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabalarıdır (Türkdoğan, 1984: 2).

1.5.1. Sanat Eğitiminin Amaç ve İlkeleri

Öznel tarafların ağır bastığı, bilimdeki gibi kesin kuralları olmayan bir alan olmasına karşın sanat; deneme, bulma, yargılama, eleştirme ve sonuçlandırma gibi bilimsel araştırma yöntemlerinde de kullanılan süreçlere sahiptir. Sanat; duyu ve düşünce arasındaki karşılıklı ve iç içe geçmiş bağlantıyı vurgular. İnsanın bu yönünün uyumunun sağlanması bir anlamda eğitimin temel amaçlarından (San, 1979: 1).

Bu anlamda Sanat Eğitimi hiçbir çocuğu sanatçı yapmayı amaçlamaz, her çeşit meslek sahibi olacakların hepsine yöneliktir. İnsan ruhunun yüceltilmesi, psikolojik farklılıkların gözetilerek bireylerin ruhsal gereksinimlerinin doyurulması, ruh sağlığı açısından dengeli bir kişi yaratma çabası yine genel eğitimin amaçları içerisinde (Türkdoğan, 1986: 15).

Bu bağlamda çocuğun duygu dünyasının gelişmesine yardımcı olacak en uygun koşullar, sanat dersleriyle sağlanabilir. Sanat Eğitimi; yanlış ve yaygın bir kanıyla yalnızca yetenekli öğrencilere yönelik bir eğitim olarak düşünülmektedir. Böyle bir bakış açısıyla yaklaşıldığında yeteneği olmadığı düşünülen çocuklar, kişilik gelişimleri üzerinde sanatın sağlayacağı olumlu katkılardan mahrum bırakılmış olacaktır. Çocuk veya genç, sanat eğitimi yoluyla; bakmak yerine görmeyi, duymak yerine işitmeyi, dokunduğunu hissetmeyi kısaca farkında olmayı algılamayı öğrenecektir. Çünkü sanat eğitimi; bir duyarlılık eğitimidir. Sanat eğitimi almış bir birey olaylara ve çevresine karşı daha duyarlı ve hoş görülür. Değişen durumlara kolay uyum sağlayabilen, paylaşmayı bilen bir kişilik geliştirir. Başka alanlarda da yaratıcı davranışlar geliştireceği gibi, sorunlar karşısında daha çabuk ve çok yönlü çözümler üretebilir (Yılmaz, 2007: 17-18).

Birey, kendine güvenmeyi kendini özgürce ifade edebildiği ve üretebildiği sanat eğitimi ortamında öğrenir. Sanatsal etkinliklerini geliştirdiği ortamda, kendine güvenmeyi öğrenir.

“Hangi sanat formu olursa olsun, yaratma eylemi anlatılmak isteneni izleyiciye iletme amacı güder. Öyle ise Sanat Eğitimi çocuğa ve gence sanat aracılığı ile iletişim kurma olanağı verir” (Kırıçoğlu, 2002: 48).

Görsel Sanat Eğitimi’nin MEB tarafından belirlenen amaçları şunlardır;

1. Türk Milli Eğitimi’nin amaçları doğrultusunda Güzel Sanatlarla ilgili bilgileri kazandırabilme,
2. Sanatı görsel bir iletişim formu olarak kullanma ve değerlendirmede güven ve yeterlilik kazanmaları için öğrencilerin Görsel Okuryazarlığını sağlayabilme,
3. Sanatsal yaratıcılığı geliştirebilme,

4. Her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirebilme,
5. Düşünceleri gerçekleştirebilmek ve sanat eserleri üretebilmek amacıyla bireysel anlayış ve teknik yeteneklerini geliştirebilme,
6. Estetik duyguların geliştirilmesi yoluyla, sanat ve tasarımla ilgili olarak bilinçli estetik hükümler verebilmelerini sağlayabilme,
7. Özgün düşünme, üretme ve deneme kapasitelerini geliştirebilme,
8. Düzensizliklerinden rahatsız olmasını ve çevresini güzelleştirmesini sağlayacak estetik kişilik kazandırabilme,
9. Sanat yoluyla ifade imkânı vererek ruh sağlığına yardımcı olabilme,
10. Öğrencilerin kendilerini ispatlamalarına ve kendilerini bulmalarına imkan tanıyabilme,
11. Öğrencilerin hayatları boyunca sanat yapan üreticiler veya sanatı bilinçli izleyen tüketiciler olarak içinde yaşadıkları kültüre katkı sağlayabilme,
12. Bireysel veya grup çalışmalarında sorumluluk ve iş birliği, dayanışma anlayışını; birbirleri arasında sevgi, saygı ve yardımlaşma gibi duygu ve davranışları geliştirebilme,
13. Sanatın özgünlük olduğunu ve hayata olan katkısını kavrayabilme,
14. Sanatsal yaratma hazzını duymasını ve sanatçıyı takdir etmesini sağlayabilme,
15. Biçimsel anlatımla ilgili teknik bilgi ve beceriler kazandırabilme,
16. Tasarıma yönelik hayal gücünü geliştirebilme,

17. Tarihi ören yerlerini, anıtları, müzeleri, sanat galerilerini, atölyeleri ve tasarım stüdyolarını tanıyarak, kültür ve tabiat varlıklarına sahip çıkabilme (Milli Eğitim Bakanlığı {MEB}, 1992: 12).

“Ancak sanat eğitiminden beklenen bu kadar çok işlev, çocuğun ve gencin çok yönlü gelişimine yönelik olmasına karşılık, sanat yıllarca programların bir süsü olmaktan kurtulamamıştır” (Kırıçoğlu, 2002: 46).

“Genel eğitimin bütünleştirici bir bileşeni ve tinsel eğitimin temeli olarak sanat eğitimi, kişiliğin uyumlu bir bütün olarak gelişimi sürecinde, kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip, geliştirilmesini amaçlar” (San, 1979: 3).

Bu anlamdaki sanat eğitiminin amaçları Read’e göre şunlar olmalıdır;

1. Tüm algı ve duyum biçimlerinin doğal yoğunluk ve yeğinliğini korumak,
2. Bu çeşitli algı ve duyum biçimlerinin birbirleriyle ve çevreyle bağlantısında uyum sağlamak,
3. Duyguların anlaşılabilir, paylaşılabılır biçimde anlatımı,
4. Zihinsel yaşantıların anlaşılabilir biçimde anlatımı,
5. Düşünce ve düşünülerin istenen biçimde anlatımı (San, 1979: 8).

Günümüzde çağdaş sanat eğitiminin ana amacı öğrenciyi, kapasitesi doğrultusunda entelektüel, duygusal ve sosyal gelişme açısından destekleyerek onun kişisel istemlerine yanıt verebilme çabasını hedefler. Ayrıca sanat sadece estetik amaçlarıyla değil, eğitici ve öğretici amaçları da bu anlamda düşünülmesi gereken önemli bir konudur (Artut, 2004: 103).

1.5.2. Sanat Eğitiminde Kullanılan Öykü Tamamlama Tekniği

“Bu teknikte öğrencilere bir hikâye veya olay anlatılır. Ancak hikâyenin sonu verilmez, öğrenciler kendi düzeylerine göre tamamlarlar” (Erden, 1998: 48).

1.6. YARATICILIK NEDİR?

“Yaratıcılık kavramı; ‘doğurmak, yaratmak, meydana getirmek’ anlamındadır; devirgen, dirik (dinamik) bir süreç olma niteliği sözcüğün anlamında saklı bulunmaktadır” (San, 1985: 9).

Guilford’a göre yaratıcılık; akıcılık, esneklik ve özgünlük içeren bir süreçtir. Yaratıcılık alternatifli düşünme, problem çözme gibi zihinsel süreçleri de içerdiğinden, yalnızca bir süreç değil, süreçler dizisi olarak düşünülmelidir. Ayrıca yaratıcılık konusuyla çok ilişkili olan alternatifli düşünme ve problem çözme becerilerinin de yaratıcılık gibi gelişebileceğine inanan görüş, eğitim psikologu Torrance’ye aittir. Torrance, öğrencilere, sorunlara yeni çözümler üretebilme yollarının verilebileceğine, buna dayalı olarak ta onların risk alabilmek ve özgün üretimlerinde bulunma gibi becerilerinin geliştirilebileceğine inanıyor (Özer, 1996: 27).

Sanat Eğitimi’nin genel ilkesi olarak yaratıcılık; tüm insanlarda var olan, ancak kişiden kişiye farklılık gösteren bir özelliktir. Doğuştan getirildiği için öğrenilemez, ancak gerekli eğitim ortamı düzenlendiğinde geliştirilebilir (Yılmaz, 2007: 19).

Yaratma süreci içerisindeki sabır, sezgi, hayal gücü, deneme, araştırma, bulma, değiştirme, ekleme, çıkartma, düzeltme, yenden kurma gibi birtakım yeti, olgu ve niteliklere merak gibi bir çıkış, özgünlük gibi bir sonucu da eklemeliyiz (San, 2004: 15).

Yaratıcılık tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır. Yaratıcılık sanatın ve sanat eğitiminin ayrı ve özel bir bölümü de değildir. Yaratıcı yeti, insan yaşamının ve insan gelişiminin tüm yönlerinin temelini meydana getirir (Uçak, 2002: 20).

Yaratıcılık denildiği zaman çokta yalın tanımlara sığmayan, karmaşık bir kelime karşısında olduğumuzu bilmeliyiz. Yaratıcılık sürecinin bütün duyuşsal ve düşünsel etkinliklerde, her türlü çalışma içerisinde var olduğunu bilmeliyiz. Yaratıcılık sadece sanatsal süreçlerde rol oynayan bir yeti olmayıp, insan yaşamının tüm yönlerinde yer alan

ana bir yetenektir. İnsan tarafından yapılmış her işte yaratıcılık bir ana öge olarak bulunmaktadır (San, 1985: 9).

1.6.1. Yaratıcı Kişilik Özellikleri

“Yaratıcı kişi” kavramı; sanata, bilime, felsefeye, yönetim bilgisine ve diğer insan faaliyetlerine benzersiz bir katkıda bulunan kişi anlamına gelmektedir. Bir tanıma göre yaratıcı kişi; nadir rastlanılan bir kimse olup, yaptığı katkı yeni ve orijinaldir (Arık, 1990: 130).

Baron yaratıcı bir kişinin, giriftliği, karmaşıklığı sevdiğini yargılarında bağımsız, kendine güvenli, oldukça başat (dominant) bir kişiliğe sahip olup, baskı ve sınırlandırmalara karşı kişilik yapısında olduğunu söylemektedir. Gene Baron ve başka araştırmacıların değerlendirmesine göre daha çok iletişim kurma gereksinmesi duyarlar. Bir anlamda zaten yaratıcılık iç ve dış dünya ile iletişim, iç ve dış dünya ile sürekli temas halinde olma demektir (San, 1985: 10).

Yaratıcı birey meraklıdır, sürekli soru sorar ve tahminlerde bulunur. Sıra dışı şeylere merak duyar, kurcalar ve öğrenmeye ve keşfetmeye çalışır. Ayrıntılara dikkat eder, eksikleri ve yanlışları çabuk fark eder. Karşısına çıkan fırsatlardan yararlanmasını bilir. Olayları başkalarının göremediği farklı bakış açılarından görüp, çok boyutlu düşünebilir ve değerlendirebilir (San, 2004: 18).

Yaratıcı insanın özgüveni gelişmiştir ve gerektiğinde özeleştiri yapabilir. Değişen durumlara uyum sağlar, riski göze alabilir. Bir konu üzerinde odaklanarak ilgi ve dikkatini uzun süre tutabilir. Özgür davranır, bağımsız düşünüp bağımsız karar verebilir. Esnek ve çabuk düşünebilme yetisine sahiptir. Yeni olanı yakalayabilme, mevcut olanı geliştirebilme becerisi vardır. Konulara değişik açılardan yaklaşabilen sezgi, mizah ve görsel algı gücüne sahiptir (Artut, 2004: 158).

Çoğu zaman yaratıcı bireyler geleneksel anlayışa sahip olan toplum üyelerinin fazla soru sormayan, her şeyi olduğu gibi kabul eden, sıra dışı olmayan bireyleri benimseme anlayışıyla aykırı düşmektedirler.

1.6.2. Yaratıcılığı Geliştiren Etmenler

Bilindiği gibi, eğitimin başarılı olabilmesi için ailenin yaklaşımı ile eğitim kurumunun yaklaşımı paralellik göstermektedir. Öncelikle, her iki ortamda da kişinin kendini özgür hissetmesi sağlanmalıdır. Yaratıcılığın sürdürülebilmesi ve geliştirilebilmesi için özgür bir şekilde kullanabilecekleri zengin araç gereçlerin bulunduğu aydınlık ve havadar bir sınıf ortamının sağlanması gerekir. Ev ortamında ise çocuğa sorumluluğun kendinde olacağı bağımsız bir oda verilmelidir. Kendine ayrılmış bu bölümde çocuğun odasını ya da üstünü kirletmiş olmakla tenkit edilerek özgüveni sarsılmamalı, yeni girişimlerde bulunması engellenmemelidir. Çocukların kil, hamur gibi çeşitli yoğurma malzemeleri, sağlıklı atık malzemeler, kâğıt, karton ve plastik maddelerle oynamalarına izin verilmeli, çeşitli derslerle ilgili araç gereç yapımında ve sanatsal düzenlemelerde kullanmaları teşvik edilmelidir (Özsoy, 2003: 140).

Aileler, çocuklarının yaşlarının ve yeteneklerinin ilerisinde bir beklenti içerisine girmemelidirler. Okulda, hayal gücünü geliştirici oyun, öykü, müzik gibi drama ve etkinliklere yer verilmeli, yeni fikirlerin üretilmesine ortam sağlanmalıdır. Çocuklar bize saçma gelecek söz ve fikirlerinden dolayı azarlanmamalı, küçük düşürülmemelidir. Mantiğa aykırı olan bazı tutum ve davranışları desteklenmelidir (Yılmaz, 2007: 22).

Çocuk; baskı, şiddet, ceza, korku gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya bırakılmamalıdır. Ödül ve ceza yaptırımlarında çağdaş eğitim anlayışının gerekleri yerine getirilmeli, yeni çalışmalar için heveslendirilmelidir. Gerekli oldukça ipucu, dönüt, düzeltme gibi uyarıcılarla neden sonuç arasındaki ilişkiyi kurup, kavrayabilmeleri sağlanmalıdır (Özsoy, 2003: 140).

Öğrenciler, bilgiyi; çözümleme, birleştirme ve kıyaslamada, yani akıl yürütmede kullanabilmeleri için ezberlemeye değil, öğrenmeye sevk edilmelidir. Konuya başlangıçta drama, hikâye ve masallardan yararlanmak, yaratıcı projelerin ortaya çıkmasında etkili olacaktır. Sanat eserleri tanıtılıp incelenmeli, tarihi yerler, müze, galeri ve sergilerin gezilip görülmesine imkân sağlanmalıdır. Çocukların merak etme özellikleri asla köreltilmemeli, anlama ve kavrama yetilerini geliştirecek eğitim ortamları yaratılmalıdır (Terzioğlu, 1993: 48).

Herhangi bir problemle ilgili olarak öğrencinin aklına gelebilecek ilk çözüm kabul edilmemeli, yeni çözümler üretmesi için düşünmesi sağlanmalıdır. Öğrenci tarafından ortaya konan çözüm önerilerinin, yine öğrenci tarafından uygulanması sağlanmalı, böylece

yanlış ve eksikliklerin ğrenci tarafından tespit edilmesine olanak tanınmalıdır. Yaratıcı düşünmeyi geliştirmede bireysel çalışmalar, grup çalışmaları verilen bir konunun öğrenciler tarafından değişik malzemeler kullanılarak farklı anlatım biçimleriyle irdelenmesi ilkesine dayanan sanat eğitimi yöntemlerinden mutlaka yararlanılmalıdır (Gürtuna, 2004: 106).

İlkokul ağındaki ocuk çoğunlukla gördüğünü aynen çizmeye koyulmaz. Örneğin ‘okul bahçesinde’ diye verilen bir konuda resimlediği kişilerini eğer hızlı koşuyor göstermek istiyorsa uzun bacaklı, daha yavaş koşan birini ise kısa bacaklı yapmaktan çekinmez. Çevre onun için hiç önem taşımamaktadır. Farkında bile değildir çoğu kez. Yaptığı figürleri bir çeşit yer çizgisi üzerine yerleştirir; vücutlar yumurta biçiminde, yüzler ise birer dairedir. ocuk yaptığı işten son derece güven duyar. Ne demek istediğini, kafasındaki tasarılarla kâğıdına sıkıntısızca aktarabilir. O yaştaki çocuklar ilk kez konu açıklanınca: ‘Ne çizmek istediğimi, ne yapmak istediğimi biliyorum,’ diyen gözlerle insana bakar ve hemen işine koyulur. Sonuç onun için pek önem taşımaz; önemli olan sanatını yaptığı süredir. Kendini öylesine o iç dünyasına kaptırır ki, çoğu kez coşkularını sese aktarıp bazı eserler çıkarır veya hareketler yapmaya koyulur (Kehnemuyi, 1995: 12).

II. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada; kültürel bilinci öğrencilere minyatür aracılığıyla kazandırarak öğrencilerin sanatsal yaratıcılığını geliştirmek amaçlanmıştır. Günümüzde okullarda minyatür uygulamaları öğrencilere kopya ya da anlatımlarla yaptırılmaktadır. Bu da öğrencilerin yaratıcılıklarını sınırlamaktadır. Buradaki amaç minyatürün anlamını ezberletmek değil minyatür sanatını sevdirmek, kültürel bilinci oluşturmak, öğrencilerin merak etmelerini sağlayarak onlarda yaratıcılığı geliştirmektir. Ayrıca; MEB' in 2006 Görsel Sanatlar dersi minyatür planında bulunan minyatür yöntemi ile öykü tamamlama tekniği arasında yaratıcılık açısından bir farkın olup olmadığını ortaya çıkartmak amaçlanmaktadır.

2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bir milletin kültürünün oluşması geçmişinden gelen değerlerin, duyguların, düşünüş biçimlerinin ifade edilmesi demektir. Dünyada birçok milletin farklı kültürü olduğu gibi Türk kültürünün de kendine has ve köklü bir yapısı vardır. Bu köklü kültürü genç nesillere aktarmak hepimizin özellikle de görsel sanatlar eğitimcilerinin görevidir. Minyatür de bu kültürel ürünlerden birisidir. Minyatürler ait olduğu dönemde yapılan seferler, savaşlar, şehirlerin topoğrafik özellikleri, şenlikler, kıyafetler, av eğlenceleri, padişahların portreleri daha sayamadığımız birçok tarihi ve kültürel bilgiyi içerisinde barındırmaktadır. Bu yüzden minyatürlerin tanıtılması, yaşatılması ayrıca öğrencilerin minyatürün önemi hakkında düşünmelerinin sağlanması gerekmektedir. Bu çalışma minyatür yoluyla ilköğretim öğrencilerinde yaratıcılığın öykü tamamlama tekniği ile geliştirilmesi bakımından önemli görülmektedir.

2.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Bu araştırmada Görsel Sanatlar dersinde uygulanmakta olan minyatür konusunun öğrencinin gelişimi açısından önemli olduğu ve öğrencilerin bu konuyu eğitimi süresince bir defa aldığı varsayılmıştır.

2.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma ilköğretimin ikinci kademesinde yer alan Görsel Sanatlar dersi ders planında bulunan minyatür etkinliği ile sınırlıdır.

Araştırma Niğde ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Hazım Tepeyran İlköğretim Okulu'nda 8-B sınıfında bulunan 25 öğrenciyle sınırlıdır.

2.5. PROBLEM CÜMLESİ

Minyatür uygulamalarında öykü tamamlama tekniği kullanılmasının öğrencilerin yaratıcılığı üzerine etkileri nelerdir?

2.6. ALT PROBLEMLER

1. Öğrencilerin minyatür uygulamaları sonucunda görüşleri nelerdir?
2. MEB'in Görsel Sanatlar dersi ders planında bulunan minyatür tekniği ile yeni uygulanması varsayılan minyatür tekniği karşılaştırıldığında, varsayılan minyatür tekniği öğrenci yaratıcılıklarını etkilemekte midir?

2.7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın çalışma grubu; 2010-2011 öğretim yılında Niğde ilinde bulunan Hazım Tepeyran İlköğretim Okulu'nda Görsel Sanatlar dersi gören 8-B sınıfındaki 25 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma 2010 yılını kapsamaktadır.

Bu araştırmanın yöntemi; nitel araştırma yöntemi olup nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırmasıdır.

Nitel araştırmalar belli özellikleri paylaşan çeşitli araştırma stratejilerini belirlemek için kullanılan genel bir terimdir. Nitel araştırmalar çok yöntemli, araştırma problemine yorumlayıcı yaklaşımı benimseyen bir yöntemdir. Nitel araştırmanın amacı sınıflama, listeleme, kopyalama, karşılaştırma, benzetme yoluyla özel bir sosyal durumu olayı ya da rolü anlamaktır (Uzuner,1997: 428).

Bu araştırmada veriler görüşme yoluyla elde edilmiştir. Görüşme yöntemi bireylerin çeşitli konularla ilgili, düşünce, tutum ve davranışları ve bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinin en kısa yoludur. Görüşmenin amacı araştırmakta olduğu konu hakkında önceden hazırlamış olduğu sorular ya da görüşme sırasında tasarlanan sorular aracılığıyla kişinin düşüncelerini ve duygularını sistematik olarak ortaya çıkarmaktadır (Türnüklü, 2000: 544).

Öğrencilere yöneltilen sorulardan oluşan görüşme formu ise nicel araştırma yöntemi olan yüzdelik hesaplama yardımıyla bir  l me ve değerlendirme uzmanıyla değerlendirilmiştir.

Araştırmada  ğrencilere bilgi yaprağı verilerek minyatür hakkında ön bilgileri olması sağlanmıştır. Daha sonra Varka ile Gülşah hikâyesinin tamamı, 1. Minyatür  alışması öğrencilere yaptırılmadan önce okunmuştur. Öğrenciler anlatılan hikâyeye bağlı kalarak ve gösterilen minyatür örneklerinden yola çıkarak minyatür resmi çizmişlerdir. Öğrenciler 2. Minyatür çalışmalarını çizmeden önce ise Varka ile Gülşah hikâyesi okunurken en can alıcı noktada hikâye durdurulmuş ve hikâyenin geri kalan kısmını öğrenciler yaratıcılıklarını kullanarak tahmin etmişler ve resimlerini kendi hayal g  lerine göre çizmişlerdir.

Araştırmanın pilot uygulamasını; 8. sınıflardan 60 öğrenciye yazdırılan ‘‘Geleneksel Sanatımız Olan Minyatür’’ konulu kompozisyonlardan çıkarılan veriler oluşturmuştur. 2 uzman yardımıyla anlaşılması güç olan sorular görüşme formundan çıkarılarak soru sayıları yine 2 uzman yardımıyla belirlenmiştir.

Tablo 1: Öğrencilere Uygulanan Görüşme Soru Sayısı Uzman Değerlendirme Tablosu

Veri Toplama Aracı	Soru Sayısı
Görüşme formundaki Soru Sayısının İlk Hali	13
Uzman Değerlendirmesi Sonucu Soru Sayısı	10

Görüşme formuna verilen yanıtların yorumlanmasında frekans ve yüzdelerden yararlanılmıştır. Frekans öğrencilerden hangi soruya kaç kişinin cevap verdiğini belirlemek için bulunmuştur. Frekans bir soruya verilen yanıtın kaç defa verildiğini göstermektedir. Çalışma grubu 25 kişidir.

Tablo 2: Görüşme Formu Uygulama Çalışması Katılımcı Tablosu

Veri Toplama Aracı	Çalışma Grubu
Görüşme Formu	25
Toplam	25

Öğrencilere uygulanan öykü tamamlama tekniği için Varka ile Gülşah adlı hikâye seçilmiştir.

Tablo 3: Çalışma Grubuna Uygulanan Hikâye Sayısı Tablosu

Veri Toplama Aracı	Hikâye sayısı	Çalışma Grubu
Hikâye	1	25
Toplam	1	25

Güvenirlilik için, Miles ve Huberman' ın tekniği uygulanmıştır. Güvenirlilik hesaplanırken 2 uzmanın görüşleri alınmıştır. $P(\text{Uzlaşma Yüzdesi}) = \frac{Na(\text{Görüş Birliği})}{[Na(\text{Görüş Birliği}) + Nd(\text{Görüş Ayrılığı})] \times 100}$ formülü kullanılmıştır. (Miles&Huberman, 1994).

Tablo 16 İçin Güvenirlilik Tablosu

	Kod Sayısı	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı	Güvenirlilik	%
I. Uzman	246	230	43	84, 24908	84, 2
II. Uzman	279				

Tablo 17 İçin Güvenirlilik Tablosu

	Kod Sayısı	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı	Güvenirlilik	%
I. Uzman	255	263	56	82, 44514	82,4
II. Uzman	302				

2.8. ÇALIŞMA GRUBU

2.8.1. Çalışma Grubu Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Çalışılan öğrenci grubu aynı sınıfta bulunan 25 kız ve erkeklerden oluşmaktadır. Genel olarak merkezde yaşayan orta gelir düzeyine sahip aile çocuklarıdır.

Tablo 4: Tez Uygulama Çalışması Katılımcı Tablosu

	Katılımcı Sayısı
Niğde ili	25
Toplam	25

2.8.2. Veri Toplama Araçları

“Minyatür uygulamalarında öykü tamamlama tekniğinin öğrenci yaratıcılığına etkisi” konulu bu araştırma konuyla ilgili literatür taraması, uygulama, gözlem ve görüşme formundan elde edilen verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur. İlköğretim sanat eğitiminde minyatür yoluyla kültürel bilincin geliştirilmesine yönelik bu araştırmanın temel verilerini bu araştırma için derste yapılan uygulamalı çalışmalar oluşturmaktadır. Bu çalışmada ilköğretim 2. kademedeki öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmedeki etkilerini ortaya çıkarmak için nitel araştırma teknikleriyle çalışmalar yapılmıştır.

Nitel araştırma yöntemleri karmaşık, değişken, tartışmalı birçok alanda kullanılabilen bir alandır. Bu çeşitliliğin üç özelliği vardır; Paradigmalar, yaklaşımlar ve veri çözümleme teknikleri. Nitel araştırmaların tasarımlarında ortaya çıkan en önemli özelliği, insanları ve olayları kendi doğal ortamlarında incelemeleridir. Ayrıca nitel tasarımlarda, verilerin kavramsallaştırılması ve yapılandırılması sona bırakılır. Bu tür araştırmalarda, aynı zamanda, araştırmaya uygun durumlar uydurmak ve yaratmak zorunlu değildir (Punch, 2004: 42).

Niğde ilinde bulunan Hazım Tepeyran İlköğretim Okulu 8-B şubesindeki 25 kişilik uygulama grubuna, 3 hafta boyunca önce bilgi yaprağının anlatımı, minyatür

örneklerinin öğrencilere gösterilmesi, hikâyenin tamamının öğrencilere anlatımı, MEB’ in Görsel Sanatlar ders planında bulunan birinci minyatür tekniği uygulaması yaptırılmış, daha sonra yine aynı grup öğrencilerine minyatür hikâyesinin öykü tamamlama tekniği ile anlatımı, öykü tamamlama tekniği ile ikinci minyatürlerin çizimi, görüşme formunun uygulaması yaptırılmıştır

Tablo 5: Uygulama Aşamaları Tablosu

	1.Hafta	2.Hafta	3.Hafta
Bilgi Yaprığının Anlatımı	X		
Minyatür Örneklerinin Öğrencilere Gösterilmesi	X		
Hikâyenin Tamamının Anlatımı	X		
1. Minyatürlerin Çizimi (Geleneksel yöntem ile)	X		
Hikâyenin Öykü Tamamlama Tekniği ile Anlatımı		X	
2. Minyatürlerin Çizimi (Öykü Tamamlama Tekniği ile)		X	
Görüşme Formlarının uygulanması			X

Öğrencilere uygulanan öykü tamamlama tekniği ile uygulamalı çalışmaların öğrencilerde minyatür yoluyla yaratıcılığın geliştirilmesindeki etkisi gözlenmeye çalışılmıştır.

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Araştırmanın Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulguları; 10 sorudan oluşan 3 şıklı görüşme formundan elde edilmiştir.

Görüşmenin birinci sorusu; “Örnek gösterilen minyatürlerden hoşlandınız mı?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 6: Beğeni Tablosu

	F	%
Evet	3	12
Hayır	6	24
Kısmen	16	64
Toplam	25	100

Tablo 6’da, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin görüşmenin birinci sorusu; “Örnek gösterilen minyatürlerden hoşlandınız mı?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 12 ‘si katılmakta; % 64’ü ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 24 olarak belirlenmiştir. Öğrenciler daha önce minyatür örneği görmediklerinden dolayı genel olarak minyatürlerden hoşlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Görüşmenin ikinci sorusu; “Minyatür sanatının sanatsal değer açısından size bir şeyler kattığını düşünüyor musunuz?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir

Tablo 7: Sanatsal Değere Katkı Tablosu

	F	%
Evet	9	36
Hayır	6	24
Kısmen	10	40
Toplam	25	100

Tablo 7’de, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin görüşmenin ikinci sorusu; “Minyatür sanatının sanatsal değer açısından size bir şeyler kattığını düşünüyor musunuz?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 36’sı katılmakta; % 40’ı ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 24 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında minyatür sanatının sanatsal değer açısından kendisine bir şeyler kattığını düşünenlerin sayısı, olumsuz düşünenenlere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Görüşmenin üçüncü sorusu; “Minyatür sanatının özelliklerini öğrenmek uygulama yaptığınız minyatür resimlemesinde size kolaylık sağladı mı?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 8: Minyatür Resimleme Avantajları Tablosu

	F	%
Evet	11	44
Hayır	6	24
Kısmen	8	32
Toplam	25	100

Tablo 8’de, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “Minyatür sanatının özelliklerini öğrenmek uygulama yaptığınız minyatür resimlemesinde size kolaylık sağladı mı?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin % 44’ü bu ifadeye katılmakta; % 32’si ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 24 olarak belirlenmiştir. Frekans dağılımına bakıldığında minyatür sanatının

özelliklerini öğrenmek öğrencilere uygulama yaptıkları minyatür resimlerinde oldukça çok katkı sağladığı görülmüştür.

Görüşmenin dördüncü sorusu; “Minyatür resim sanatını uygulamak size kendinizi ifade etme özgürlüğü sağladı mı?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 9: Kendini İfade Etme Özgürlüğü Tablosu

	F	%
Evet	6	24
Hayır	6	24
Kısmen	13	52
Toplam	25	100

Tablo 9’da, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “Minyatür resim sanatını uygulamak size kendinizi ifade etme özgürlüğü sağladı mı?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 24’ü katılmakta; % 52’si ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 24 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin bir kısmı minyatür sanatı çalışmalarında kendini ifade etme özgürlüğünü elde ettiklerini düşünürken bir kısmı da yaptıkları çalışmanın bu ifade özgürlüğünü sağlamadığını düşünmüşlerdir.

Görüşmenin beşinci sorusu; “Varka ile Gülşah adlı hikâyeyi sevdiniz mi?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 10: Hikâyeden Hoşlanma Tablosu

	F	%
Evet	15	60
Hayır	5	20
Kısmen	5	20
Toplam	25	100

Tablo 10’da, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin ‘‘Varka ile Gülşah adlı hikâyeyi sevdiniz mi?’’sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 60’ı katılmakta; % 20’si ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 20 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu Varka ile Gülşah adlı hikâyeyi sevmişlerdir. Hikâyeyi sevmeyenlerin sayısı oldukça azdır.

Görüşmenin altıncı sorusu; ‘‘Minyatür sanatının uygulama çalışması hayal gücünüzün gelişmesi açısından size bir zenginlik sağladı mı?’’ şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 11: Hayal Gücüne Etkisi Tablosu

	F	%
Evet	14	56
Hayır	1	25
Kısmen	10	40
Toplam	25	100

Tablo 11’de, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin ‘‘Minyatür sanatının uygulama çalışması hayal gücünüzün gelişmesi açısından size bir zenginlik sağladı mı?’’ sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 56’sı katılmakta; % 40’ı ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 25 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin tamamına yakını minyatür sanatının uygulama çalışmasının hayal güçlerini geliştirdiğini düşünmüşlerdir.

Görüşmenin yedinci sorusu; ‘‘Minyatür resim sanatının günümüz resim sanatını etkilediğini düşünüyor musunuz?’’ şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 12: Günümüz Resim Sanatına Etkisi Tablosu

	F	%
Evet	16	64
Hayır	3	12
Kısmen	6	24
Toplam	25	100

Tablo 12’de, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “Minyatür resim sanatının günümüz resim sanatını etkilediğini düşünüyor musunuz?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin % 64’ü bu ifadeye katılmakta; % 24’ü ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 12 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu minyatür sanatının günümüz resim sanatını etkilediğini düşünmüşlerdir.

Görüşmenin sekizinci sorusu; “Minyatür resminde kullanılan renklerle doğadaki renklerin birbirine uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 13: Renklerin Uyumu Tablosu

	F	%
Evet	5	20
Hayır	10	40
Kısmen	10	40
Toplam	25	100

Tablo 13’te, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “Minyatür resminde kullanılan renklerle doğadaki renklerin birbirine uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 20’si katılmakta; % 40’ı ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 40’ı belirlenmiştir. Büyük bir çoğunluk minyatür sanatında kullanılan renklerin doğadaki renklerle

örtüşmediğini saptamışlardır. Buda öğrencilerin minyatürü dikkatli incelediklerini göstermektedir.

Görüşmenin dokuzuncu sorusu; “Yaptığınız minyatür çalışmasından zevk aldınız mı?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 14: Çalışmadan Zevk Alma Tablosu

	F	%
Evet	11	44
Hayır	4	16
Kısmen	10	40
Toplam	25	100

Tablo 14’te, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “Yaptığınız minyatür çalışmasından zevk aldınız mı?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 44’ü katılmakta; % 40’ı ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 16 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı yaptığı minyatür çalışmalarından zevk aldıklarını belirtmişlerdir.

Görüşmenin onuncu sorusu; “Size uygulanan minyatür etkinliğinin amacına yeterince ulaştığını düşünüyor musunuz?” şeklindedir. Aşağıdaki tabloda verilen cevaplar ifade edilmektedir.

Tablo 15: Minyatürün Amacına Ulaşma Tablosu

	F	%
Evet	10	40
Hayır	7	28
Kısmen	8	32
Toplam	25	100

Tablo 15’te, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “Size uygulanan minyatür etkinliğinin amacına yeterince ulaştığını düşünüyor musunuz?” sorusu ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin bu ifadeye % 40’ı katılmakta; % 32’si ise kısmen katılmaktadır. Bu soruya hayır diyenlerin oranı da % 28 olarak belirlenmiştir. Minyatür etkinliğinin amacına ulaştığını düşünenlerin sayısı düşünmeyenlere göre daha fazla bulunmuştur.

3.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin bulguları; Geleneksel yöntemle yaptırılan minyatür çalışmaları tablo 16 da 2 uzman değerlendirmesi ile kodlanmıştır. Öykü tamamlama tekniği ile yapılan minyatür çalışmaları ise tablo 17 de aynı şekilde 2 uzman değerlendirmesi ile kodlanmıştır. İfadelerin kodlanmasında sıklığa bakılmamıştır. Bu yüzden % alınmamıştır. İki tablo birbiriyle karşılaştırılmıştır.

Tablo 16: Geleneksel Yönteme Göre Minyatür Çizim Değerleri Tablosu

TEMA	KOD	n	Toplam	
Görsel Sanat İlkeleri	Karakterleri çizme	23	106	277
	Çizgiyle ifade	25		
	Nesneleri çizme	17		
	Zemin çizme	16		
	Oran-orantı	25		
Görsel Sanat Elemanları	Renk Kullanımına Uygunluk	20	37	
	Renklerin birbirine karıştırılması	5		
	Canlı renkler kullanımı	12		
Minyatür Tekniği	Zengin Figür Kullanımı	2	60	
	Açık Kompozisyon	6		
	Kapalı Kompozisyon	19		
	Ayrıntı	6		
	Hiyerarşi	3		
	Perspektif	2		
Kültür	Döneme Uygun Şekilde Giyim	22	22	
Yaratıcılık	Konsantre Olma	13	52	
	Çalışmaya İstekli Olma	14		
	Yaratıcı Düşünme	-		
	Hayal Gücü	-		
	Hikâyeye Bağlı Kalma	25		

Tablo 16’ da ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin yaptıkları minyatür resimlerinin tema ve kodlarına bakılmıştır. Verilen yanıtların 106’ sı; görsel sanatlar ilkeleri (karakterleri çizme, çizgiyle ifade, nesneleri çizme, zemin çizme, oran orantı), 37’ si

görsel sanat elemanları (renk kullanımına uygunluk, renklerin birbirine karıştırılması, canlı renkler kullanımı), 60'ı minyatür tekniği (zengin figür kullanımı, açık kompozisyon, kapalı kompozisyon, ayrıntı, hiyerarşi perspektif), 22'si; kültür (döneme uygun şekilde giyim), 52'si yaratıcılık (konsantre olma, çalışmaya istekli olma, yaratıcı düşünme, hayal gücü, hikâyeye bağlı kalma) hakkındadır.

Araştırma bulgularına göre; görsel sanat ilkesi temasının değerlerinin yüksek olduğu görülürken, öğrencilerin görsel sanat elemanlarını kullanmada sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Öğrenciler minyatür tekniğini uygulama da zorluk yaşamışlardır. Öğrencilerin genelinde figürlerde döneme uygun şekilde giydirmeye görüldüğünden; kültür teması olumlu bulunmuştur. Yaratıcılık temasında bulunan yaratıcı düşünme ve hayal gücüne öğrenci resimlerinde rastlanmamıştır.

Tablo 17: Öykü Tamamlama Tekniğine Göre Minyatür Çizim Değerleri Uzman Tablosu

TEMA	KOD	n	Toplam	
Görsel Sanat İlkeleri	Karakterleri çizme	25	110	296
	Çizgiyle ifade	25		
	Nesneleri çizme	20		
	Zemin çizme	15		
	Oran-orantı	25		
Görsel Sanat Elemanları	Renk Kullanımına Uygunluk	20	37	
	Renklerin birbirine karıştırılması	5		
	Canlı renkler kullanımı	12		
Minyatür Tekniği	Zengin Figür Kullanımı	5	46	
	Açık Kompozisyon	8		
	Kapalı Kompozisyon	17		
	Ayrıntı	13		
	Hiyerarşi	3		
	Perspektif	-		
Kültür	Döneme Uygun Şekilde Giyim	23	23	
Yaratıcılık	Konsantre Olma	15	80	
	Çalışmaya İstekli Olma	15		
	Yaratıcı Düşünme	21		
	Hayal Gücü	25		
	Hikâyeye Bağlı Kalma	4		

Tablo 17’de ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin yaptıkları minyatür resimlerinin tema ve kodlarına bakılmıştır. Verilen yanıtların 110’u; görsel sanatlar ilkeleri (karakterleri çizme, çizgiyle ifade, nesneleri çizme, zemin çizme, oran orantı), 37’ si görsel sanat elemanları (renk kullanımına uygunluk, renklerin birbirine karıştırılması, canlı renkler kullanımı), 46’sı minyatür tekniği (zengin figür kullanımı, açık kompozisyon, kapalı kompozisyon, ayrıntı, hiyerarşi perspektif), 23’ü; kültür (döneme uygun şekilde giyim), 80’i yaratıcılık (konsantre olma, çalışmaya istekli olma, yaratıcı düşünme, hayal gücü, hikâyeye bağlı kalma) hakkındadır.

Araştırma bulgularına göre; görsel sanat ilkesi temasının değerlerinin yüksek olduğu görülürken, öğrencilerin görsel sanat elemanlarını kullanmada sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Öğrenciler minyatür tekniğini uygulama da zorluk yaşamışlardır. Öğrencilerin genelinde figürlerde döneme uygun şekilde giydirme görüldüğünden kültür teması olumlu bulunmuştur. Yaratıcılık temasında bulunan yaratıcı düşünme ve hayal gücü kod değerleri yüksek bulunurken, hikâyeye bağlı kalma değeri çok az sayıda bulunmuştur.

Tablolardaki kod ve temalara bakıldığında; görsel sanat ilkeleri, görsel sanat elemanları, minyatür tekniği, kültür, yaratıcılık ifadeleri şeklinde temalar ortaya çıkmıştır. Tabloya göre bu temalara bakıldığında; görsel sanat ilkeleri açısından çok az fark ortaya çıkmıştır. Görsel sanat elemanları açısından bir fark olmamıştır. Minyatür tekniği açısından biraz fark görülürken, kültür açısından bir fark görülmemiştir. En belirgin fark araştırmanın ana probleminde yer alan yaratıcılıkta bulunmuştur ve yaratıcılıkla ilgili olumlu bir değişim olmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Araştırmanın uygulanması sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak şu sonuçlara varılmıştır.

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Öğrencilere uygulanan minyatürden sonra yapılan görüşme formu sonuçlarında öğrenciler beğenilerini ifade etmişlerdir. Görüşme tekniğinden elde edilen bilgilere göre, öğrenciler geçmişini yansıtan minyatürü öğrenmekten ve minyatür resmetmekten çok mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Fakat öğrenciler düşünme, düşüncelerini resmetme ve yaratıcı güçlerini ortaya çıkarmada zorluklar yaşamışlardır. Bu da öğrencilerin çalışmalarını genellikle düşünmeye dayalı olmayan geleneksel yöntemlerle yaptıklarını ortaya çıkarmıştır. Öğrencilerin farklı bir yöntemle karşılaşmaları onları şaşırtmış ve derse olan ilgilerini artırmış, yaratıcılıklarını olumlu yönde etkilemiştir.

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

İlköğretim II. Kademe 8. sınıf öğrencilerinin milli kültürümüzü yansıtan minyatürün tanımını, tarihi gelişimini öğrenmelerini ve minyatür çizim tekniğini uygulamaları için yapılan bu çalışmada öğrencilere anlatılanların istenilen şekilde yapılması sağlanmıştır. Ortaya çıkan çalışmalar sonucu 2 uzman değerlendirmesiyle kodlanan tablolara bakıldığında geleneksel yöntemle yapılan minyatürle öykü tamamlama tekniği ile yapılan minyatür arasında yaratıcılık açısından olumlu bir fark görülmektedir. Yapılan iki çalışma arasında; renk, kompozisyon, teknik, özgünlük gibi unsurlarda iyi yönde gelişmeler görülmektedir. Bu unsurların öğrenciler tarafından nasıl kullanıldığı 16. ve 17. tabloda gösterilmiştir.

Minyatürde kullanılan tekniklerden geleneksel anlatım tekniğiyle yapılan resimler sadece anlatılan minyatür hikâyesine uygun olarak yapıldığı için öğrencilerde her hangi bir yaratıcılık ortaya çıkarmamıştır. Buna karşın öykü tamamlama tekniği ile yapılan çalışmalarda öğrencilere okunan hikâye en can alıcı noktada kesilmiş, bu

hikâyenin devamının öğrenciler tarafından tamamlanarak yapacağı minyatür çalışmalarında uygulamaları istenmiştir. Bunun sonucunda öğrencilerin duygularında, düşüncelerinde herhangi bir kısıtlamaya gidilmediği için onların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmada belirgin farklar görülmüştür. Bu farklılıklar gerek uygulama çalışmalarından çıkan sonuçlardan gerekse öğrencilerin çalışmalarının değerlendirildiği tablolarla ortaya konulmuştur.

Öğrenciler ayrıca yapılan görüşmede öykü tamamlama tekniği ile yaptıkları uygulama çalışmasında duygularını rahatça ifade edebildiklerini ve özgürce düşündüklerini söylemişlerdir. Öykü tamamlama tekniği ile yapılan çalışmalarda görsel algı ve teknikte anlatımsallık daha yüksektir. Öğrenciler minyatürlerde parlak ve canlı renkler kullanmışlardır. Renk kullanımında doğaya bağlı kalınmamıştır. Öğrencilerin atları mavi renge boyamaları ve pembe bir gökyüzü yapmaları bunu kanıtlamaktadır.

4.2. Öneriler

Araştırma süreci sonunda elde edilen bulgular çerçevesinde geliştirilen öneriler şunlardır.

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Öneriler

Öğrencilerin minyatür konusuna karşı tutumlarına bakıldığında; öğrenciler minyatür çizmekten hoşlanmakta fakat çizme esnasında yaratıcılıklarını sınırlayıcı birtakım problemler yaşamaktadırlar. Yaşanan bu problemlerin önüne ancak öğrenci yaratıcılığını geliştirici uygulamalara yer verilerek geçilmelidir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Öneriler

Öğrencilerde yaratıcılığın erken yaşlarda fark edilmesi onların eğitimde yaşayabileceği olası problemlerin önüne geçmektedir. Bugün uygulanan eğitim programları yaratıcılığa, eğitim stratejilerine yer vermesi açısından önemlidir fakat bunları somut olarak uygulayamaması eğitimde sorunları artırmaktadır. Bu yüzden; minyatür uygulamalarında görsel sanatlar derslerinde uygulanan geleneksel yöntemler yerine günümüz eğitim sisteminin eğitim kalitesini artırmak adına öykü tamamlama tekniği kullanılarak öğrencilerde yaratıcılık, düşünme, duygularını rahatça ifade

edebilme olanaklarını geliştireceği düşünölen öykü tamamlama tekniğine sıkça yer verilmelidir. Öğrencilere bilgide hazır kalıpları kullanırmak yerine öğrencilerde düşünmeyi sağlayacak etkinliklere yer verilmelidir. Ancak bu yolla öğrencilerin düşüncelerinden gerçekten verim alınabilir. Ayrıca elde edilen verilerden öykü tamamlama tekniği ile minyatür çizimi 8. sınıf öğrencileri için uygun bir teknik olarak görölmüşür.

Fakat bunlar yapılırken öğrencinin hazır bulunuşluğu, bölgesel farklılıkları, malzeme temini göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Arık, A. (1990). *Yaratıcılık*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Arseven, C.E. (1973). *Türk sanatı tarihi*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Ayvazoğlu, (1995). *Aşk estetiği*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aslanapa, O. (1987). *Türk minyatür sanatının gelişmesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Aslanapa, O. (1993). *Türk sanatı el kitabı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aslanapa, O. (1997). *Türk sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bayram, M. (2005). Minyatürün resim eğitiminde bir yöntem olarak kullanılması (*Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, 2005).
- Bigalı, Ş. (1999). *Resim sanatı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Boydış, N. (2004). *Sanat eleştirisine giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Binark, İ. (1970). Türk minyatür sanatı. *Türk Kültürü Dergisi*, 92, 28-41.
- Binark, İ. (1975). Eski kitapçılık sanatlarımız. *Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları*, 14, 162.
- Binark, İ. (1978). Türklerde resim ve minyatür sanatı. *Vakıflar Dergisi*, 12, 271-290.
- DİEZ, E. (1946). *Türk sanatı başlangıcından bugüne kadar* (Çev. O. Aslanapa), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. (Eserin orijinali 1946 'da yayımlandı).

Elmas, H. (1994). Nakkaş Osman ve Levni'ye ait surname minyatürlerinin kompozisyon ve renk açısından incelenmesi. (*Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, 1994).

Ersoy, A. (2006). Türk tezhip sanatı. İstanbul: Hilal Maatbacılık.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.

Gürtuna, (2004). *Çocuk ve sanat eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Gülensoy, (1997). Türk minyatür sanatı üzerine. *Türk Kültürü*, 451, 693-697.

İnal, G. (1995). *Türk minyatür sanatı (Başlangıcından Osmanlılara kadar)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

Kehnemuyi, Z. (1995). *Çocuğun görsel sanat eğitimi*. Ankara: Yapı Kredi Yayınları, Doğan Kardeş Çocuk Eğitim Kitaplığı.

Keskiner, C. (2004). *Minyatür sanatında doğa çizim ve boyama teknikleri*. Ankara: T.C Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kırıñoğlu, O. (2002). *Sanatta eğitim ve görmek, öğrenmek*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Koç, Ö. (1994, 18-20 Kasım). *Tarihsel gelişimi içinde Türk minyatür sanatı ve günümüzde görülen bazı uygulamalar*. Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumunda sunuldu, Ankara.

MEB, (1992). İlköğretim Kurumları Resim İş Öğretim Programı, Ankara.

Miles, M. B. and Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: A source book of new methods*. London: SAGE Publications.

Nahas, M. (1972). Özünden Türk Olan Bir Sanat. *Minyatür, Türk Tarih Kurumu Dergisi*, 36, 141.

Parlar, N. (1995). Türk Minyatür Sanatından Türk Resmine. *Kültür ve Sanat Dergisi*, 25, 30-33.

Renda, G. (1985). *Kitap sanatının etkin bir türü minyatür, Türkiye de sanatın bugünü ve yarını*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Ulusal Sanat Sempozyumunda sunuldu, Ankara.

Renda, G. (1997). *Osmanlı minyatür sanatı*. İstanbul: Stil Maatbacılık.

Renda, G. (1997). *Minyatür eczacıbaşı sanat ansiklopedisi*. (3.1262). İstanbul: Yem Yayın.

San, İnci (1979). *Sanatsal yaratma, çocukta yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Yayınları.

San, İ. (2003). *Sanat eğitimi kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

San, İ. (2004). *Sanat ve eğitim (Yaratıcılık, temel sanat kuramları, sanat eleştirisi yaklaşımları)*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Tansuğ, S. (1999). *Resim sanatının tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Terzioğlu, T. (1993). *Bilimde yaratıcılık, yaratıcı ilim adamı yaratıcılık ve eğitim*. Ankara: TED Yayınları.

Türkdoğan, G. (1986). *Sanat eğitimi yöntemleri*. Resim-İş Öğretimi. Ankara: Kadioğlu Maatbası.

TÜRNÜKLÜ, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. (24: 543-559).

Özsoy, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Özütelli, C. (1996). Ressam Levni üzerine yeni bilgiler. *Türk Dili Dergisi*, 15: 509.

Uçak, P. D. (2002). Türk minyatür sanatının öğretilmesi ve yaşatılmasında sanat eğitiminin rolü ve önemi. (*Yüksek lisans tezi*, Gazi Üniversitesi, 2002).

UZUNER, Y. (1997). Nitel araştırma yöntemlerinin özellikleri. *VI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Vural, G. F. (2011). *İslamiyet'ten önce türklerde kültür ve müzik (hun, kök türk ve uygur devletleri)*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Yetkin, S. K. (1953). İslam minyatürünün estetiği. *Anadolu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 33-36.

Yetkin, S. K. (1984). *İslam ülkelerinde sanat*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Yılmaz, (2007). *Görsel sanat eğitiminde uygulamalar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Web: [http:// www.paleoberkay.atSPACE.com/arkeoloji/warka_wa_gulshah.html](http://www.paleoberkay.atSPACE.com/arkeoloji/warka_wa_gulshah.html), (02.02.2010).

Web: <http://www.altinoran.com/2012/03/30/anadolu-selcuklu-donemi-turk-minyatur-sanati/>, (07.05.2014).

EKLER

EK-1

DERS PLANI

Ders: Görsel Sanatlar

Sınıf: İlköğretim II. kademe 8.sınıf

Süre: 4 ders saati

Öğrenme Alanı: Geleneksel Kültür Değerlerinin Minyatür Hikâyesi ile Kavratılması

Kazanımlar:

1. Minyatür sanatını tanır, minyatür sanatının önemini kavrar,
2. Minyatür hakkında öğrendiği bilgileri yapacağı uygulama çalışmasında uygular,
3. Kültürel değerleri öğrenir,
4. Gördüğü minyatür resmini yorumlar,
5. Minyatür resim sanatının özelliklerini kullanarak resim yapar,
6. Ulusal kimlik bilinci gelişir.

Teknikler: Guaş Boya

A.DERS HAZIRLIĞI

1.Öğretmen Hazırlığı:

- Minyatürle ilgili gösterilecek örnekler sınıfa getirilir,
- Ders ile ilgili gerekli güvenlik, sağlık temizlik önlemleri alınır,
- Bu ders sürecinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütleri hazırlanır.

2.Öğrenci Hazırlığı:

Düşünsel ve duyuşsal hazırlık:

- Öğrenciler ders öncesinde minyatür hakkında ne biliyorlar onu belirtirler,

Teknik hazırlık:

Araç gereçler: Guaş boya, fırça, resim kâğıdı, su kabı.

Temizlik gereçleri: Gazete ya da örtü.

B.UYARANLAR (MOTİVASYON)

- Öğrencilere minyatür ile ilgili verilir,
- Minyatürlerin neden yapıldığı, minyatürün hayatımızdaki yeri ve duygusal açıdan insana etkileri hakkında bilgi verilir.

C.BİLGİYİ PAYLAŞMA

1.Öğretmen daha önceden hazırlamış olduğu minyatürle ilgili sunumları, örnekleri öğrencilere gösterir,

2.Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilerek minyatür bilgisi kavratılmaya çalışılır;

Minyatür nedir?

Hangi minyatürleri gördünüz?

Minyatürün hayatımızdaki yeri nedir?

Ç. ETKİNLİKLER

1.Öğrencilere minyatürün ve konuyla ilgili kavramların açıklanması, özellikleri anlatılarak bu resim türünün önemi üzerinde durulur,

2. Öğrencilere hazırlanan bilgi yaprakları verilir,

3.Öğrencilere örnek minyatürler gösterilir,

4. Öğrencilere Varka ile Gülşah adlı hikâye anlatılır,

5. Öğrencilerden minyatür hakkında öğrendikleri doğrultusunda Varka ile Gülşah adlı hikâyeyi resimlemeleri istenir.

D. DEĞERLENDİRME

1. Ölçekte yer alan ölçütler aynı şekilde kullanılacağı gibi öğretmen tarafından sınıf mevcuduna, etkinliğin uygulanış şekline vb. uygun olarak yeniden yapılandırılabilir. Bunun sonucunda yaptırılan uygulama minyatür çalışmaları kriterlere göre değerlendirilir,

3. Ölçütler belirlenirken her etkinlikte izlenmesi gereken adımlar dikkate alınarak sıralandırılmalıdır,

4. Etkinliğe katılım, isteklilik, iş birliğinde bulunma, yardım isteme, kaynaktan yararlanma vb ölçütlere de değerlendirme formlarında yer verilmesi uygun olur.

DERS PLANI

Ders: Görsel Sanatlar

Sınıf: İlköğretim II. kademe 8.sınıf

Süre: 4 ders saati

Öğrenme Alanı: Geleneksel Kültür Değerlerinin Öykü Tamamlama Tekniği ile Kavratılması

Kazanımlar:

1. Minyatür sanatını tanır, minyatür sanatının önemini kavrar,
2. Minyatür hakkında öğrendiği bilgileri yapacağı uygulama çalışmasında uygular,
3. Kültürel değerleri öğrenir,
4. Gördüğü minyatür resmini yorumlar,
5. Minyatür resim sanatının özelliklerini kullanarak resim yapar,
6. Ulusal kimlik bilinci gelişir,
7. Öğrencilerde yaratıcılık gelişir.

Teknikler: Guaş Boya

A.DERS HAZIRLIĞI

1.Öğretmen Hazırlığı:

- Minyatürle ilgili gösterilecek örnekler sınıfa getirilir,
- Ders ile ilgili gerekli güvenlik, sağlık temizlik önlemleri alınır,
- Bu ders sürecinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütleri hazırlanır.

2.Öğrenci Hazırlığı:

Düşünsel ve duyuşsal hazırlık:

- Öğrenciler ders öncesinde minyatür hakkında ne biliyorlar onu belirtirler,

Teknik hazırlık:

Araç gereçler: Guaş boya, fırça, resim kâğıdı, su kabı.

Temizlik gereçleri: Gazete ya da örtü.

B.UYARANLAR (MOTİVASYON)

- Öğrencilere minyatür ile ilgili verilir,

- Minyatürlerin neden yapıldığı, minyatürün hayatımızdaki yeri ve duygusal açıdan insana etkileri hakkında bilgi verilir.

C.BİLGİYİ PAYLAŞMA

1.Öğretmen daha önceden hazırlamış olduğu minyatürle ilgili sunumları, örnekleri öğrencilere gösterir,

2.Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilerek minyatür bilgisi kavratılmaya çalışılır;

Minyatür nedir?

Hangi minyatürleri gördünüz?

Minyatürün hayatımızdaki yeri nedir?

Ç. ETKİNLİKLER

1. Öğrencilere Varka ile Gülşah adlı hikâye anlatılmaya başlanır. Hikâye anlatılırken öykü tamamlama tekniği ile hikâyenin en heyecanlı anında hikâye durdurulur,

2. Öğrencilerden durdurulan Varka ile Gülşah hikâyesini hayal gücüyle devam ettirmeleri ve buna göre resimlemeleri istenir,

3. Ders öğrencilere görüşme formu uygulaması yaptırılarak sonlandırılır.

D. DEĞERLENDİRME

1. İşlenişin ölçme değerlendirilmesinde ön test son test ve anket sonuçlarına bakılır,

2. Ölçekte yer alan ölçütler aynı şekilde kullanılacağı gibi öğretmen tarafından sınıf mevcuduna, etkinliğin uygulanış şekline vb. uygun olarak yeniden yapılandırılabilir. Bunun sonucunda yaptırılan uygulama minyatür çalışmaları kriterlere göre değerlendirilir,

3. Ölçütler belirlenirken her etkinlikte izlenmesi gereken adımlar dikkate alınarak sıralandırılmalıdır,

4. Etkinliğe katılım, isteklilik, iş birliğinde bulunma, yardım isteme, kaynaktan yararlanma vb ölçütlere de değerlendirme formlarında yer verilmesi uygun olur.

EK-2

VARKA İLE GÜLŞAH'IN HİKÂYESİ

Varka ve Gülşah, zengin Banu Shayba kabilesindeki iki kardeş olan Humam ve Hilal'in aynı gecede doğmuş çocuklarıdır. Varka ve Gülşah'ın birbirlerine olan aşkı, daha ilk çocukluk zamanlarında başlar ve 16 yaşına geldiklerinde kabilenin büyükleri tarafından evlenmelerine karar verilir. Ancak evlendikleri gece, daha önce Gülşah'ın damat adayı olarak reddetmiş olduğu Rabi İbn Adnan gelir ve düğünlerini basarak Gülşah'ı İslâm'ın doğduğu yıllarda Arap Yarımadası'nın orta kısmında bulunan kendi kabilesi Banu Dhabba'nın memleketine kaçıtır. Bu kaçırma olayı, aralarında Varka'nın babası Humam'ın da olduğu pek çok kişinin ölümüne neden olan uzun bir kan davasına yol açar.

Bu mücadele esnasında Varka da Rabi tarafından tutsak edilmiştir ve öldürülmek üzeredir. Bu sırada Gülşah da Rabi'nin kampından kaçmayı başarır ve Varka'nın öldürüleceği yere gider. Rabi'nin Gülşah'ın kalbini kazanmak için tüm çabaları boşunadır. Yine de aşktan gözleri kör olmuş Rabi bu yaklaşmayı, kendisine zanneder. Bu anda, Gülşah onu hançeriyle öldürür.

Bir süre sonra, Rabi'nin, Gülşah'ın güzelliğinden etkilenmiş olan oğlu, intikam için tekrar Gülşah'ı kaçıtır. Ancak bu sefer, Varka, Rabi'nin oğlunun çadırına gelerek, onun başını tek bir kılıç darbesiyle koparır ve Gülşah'ı kurtarır. Böylelikle, Rabi'nin ve oğlunun Varka ve Gülşah'ın hayatındaki olumsuz etkileri sona erer. Ancak, bahtsızlık Varka ve Gülşah'ın yakasını kolay kolay bırakacak gibi değildir. Bu sefer de, Gülşah'ın ebeveynleri, zengin bir damat istediklerini söyleyerek, Varka ile Gülşah'ın mutluluğuna gölge düşürürler. Varka, amcasının yönetmekte olduğu Yemen'e doğru yola çıkmak zorunda kalır. Gülşah'ın ailesi, Varka'ya kendisi Yemen'den dönene kadar Gülşah'ı kimseyle evlendirmeyeceklerine dair söz verirler. Ancak Varka Yemen'deyken Gülşah'ı kendilerine verilen altın, gümüş, develer ve köleler karşılığında Suriye kralıyla evlendirirler. Gülşah bunun olmasını hiç istemez. Varka Yemen'den döndüğünde, verdikleri sözü tutmamış olan Gülşah'ın anne ve babası, ona Gülşah'ın ölmüş olduğunu söylerler. Daha inandırıcı olabilmek için Varka'yı, Gülşah'ın mezarı diye içine bir koyun gömdükleri bir "mezar"a götürürler. Uzun süre acı çeken Varka, en sonunda, Gülşah'ın hayatta ve Suriye kralının

sarayında olduğunu öğrenir. Bunun üzerine, Suriye'ye doğru, çok çetin bir yolculuğa çıkar.

Varka ve Gülşah, kralın sarayında kavuşurlar. Ancak bir süre sonra Varka, Kralın misafirperverliğini istismar etmek istemez ve Krala ve Gülşah'a veda etmek durumunda olduğunu hisseder. Varka son vedasının katlanılamaz oluşunun acısıyla tanrıdan ölmesini diler. Daha sonra, dileği kabul olan Varka'nın mezarı başında Gülşah da canına kıyar. Fakat Varka'nın ve Gülşah'ın ölümüyle bu hikâye sona ermez. Kralın isteğiyle, Peygamber Muhammed, bir mucizeyle ikisini diriltir ve 40 yıl boyunca mutlu yaşamalarını sağlar
(paleoberkay.atspace.com/arkeoloji/warka_wa_gulshah.html, 07.04.2011).

EK-3

BİLGİ YAPRAĞI

Minyatür: Batı dillerinde bir nesnenin küçük boyutlardaki örneğini belirten minyatür sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır. Ortaçağ Avrupası'nda el yazması kitaplarda, baş harfler kırmızı bir renkle boyanarak süslenmiştir. Bu iş için, kırmızı renk veren ve Latince adı minium olan kurşun oksit kullanılmıştır. Minyatür sözcüğü buradan türemiştir. Minyatür; el yazmalarına metni aydınlatmak amacıyla yerleştirilen açıklayıcı resimlerdir.

Nakkaş: Türk dünyasında eskiden beri minyatür yapana nakkaş denilmiştir.

Minyatürlerin Yapılma Amacı: Minyatürler bir resmi ve hikâyeyi tasvir etmek amacıyla yapılmıştır.

Minyatürde Kullanılan Teknikler: Minyatürde; tarama, akıtma, noktalama, tonlama gibi teknikler kullanılmıştır.

Minyatür Sanatçıları: Nigari Matrakçı Nasuh Abd-El Mu'min
Levni Nakkaş Osman Abdullah Buhari

Minyatürde İşlenen Konular: Küçük boyutlu portreler, manzaralar, kent tasvirleri, gemiler, figürlü sahneler gibi konular işlenmiştir.

Minyatürde toprak boya kullanılmaktadır.

Minyatür Sanatının Özellikleri:

1. Işık gölge yoktur,
2. Perspektif yoktur, yani figürler uzakta ya da yakında aynı boyda çizilmektedir,
3. Hiyerarşik bir düzen vardır, yani figürler önem sırasına göre çizilir, önemli olan figür en önde ya da merkezde olacak şekilde yerleştirilir,
4. Konular en ince ayrıntılarına kadar işlenir,
5. Renkler canlıdır, berraktır,
6. Minyatürde kullanılan renklerle doğada bulunan renkler birbiriyle örtüşmez.

ÖĞRENCİLERE GÖSTERİLEN ÖRNEK MİNYATÜRLER

1. Resim: Varka ve Gülşah Albümünden, Şam Hükümdarının (ortada) Varka ve Gülşah'la Saray Bahçesinde Konuşmaları.

2. Çalışma; Varka ve Gülşah Albümünden, Şam Hükümdarının ve Gülşah'ın Şam'ı Terk Eden Varka'yı (atlı) Uğurlamaları

EK-5
ÖĞRENCİLERİN ÇİZMİŞ OLDUĞU MİNYATÜRLER

T.Ç. Resim 1.1

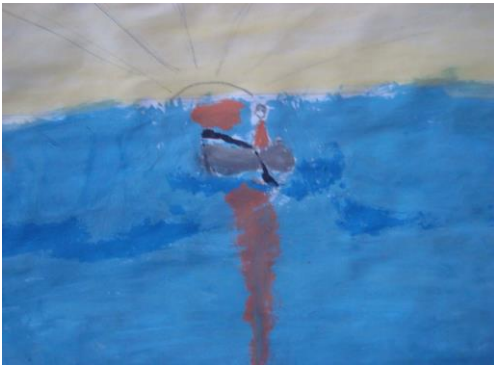
T.Ç. Resim 1.2

M.T. Resim 1.1

M.T. Resim 1.2

D.Ö. Resim 1.1

D.Ö. Resim 1.

B.Ö. Resim 1.1

B.Ö. Resim 1.2

M.Ö. Resim 1.1

M.Ö. Resim 1.2

B.G. Resim 1.1

B.G. Resim 1.

M.Ö. Resim 1.1

M.Ö. Resim 1.2

N.N.T. Resim 1.1

N.N.T. Resim 1.2

M.Ö. Resim 1.1

M.Ö. Resim 1.

B.Ö. Resim 1.1

B.Ö. Resim 1.2

S.D. Resim 1.1

S.D. Resim 1.2

İ.Ö. Resim 1.1

İ.Ö. Resim 1.2

M.K. Resim 1.1

M.K. Resim 1.2

T. A. Resim 1.1

T. A. Resim 1.2

B.Y. Resim 1.1

B.Y. Resim 1.

M.N.A. Resim 1.1

M.N.A. Resim 1.2

S.N.Y. Resim 1.1

S.N.Y. Resim 1.2

M.Ç. Resim 1.1

M.Ç. Resim 1.2

B.A. Resim 1.1

B.A. Resim 1.2

M.G. Resim 1.1

M.G. Resim 1.2

E.K. Resim 1.1

E.K. Resim 1.2

B.D. Resim 1.1

B.D. Resim 1.2

M.F. Y. Resim 1.1

M.F. Y. Resim 1.2

E.E. Resim 1.1

E.E. Resim 1.2

F. M. Resim 1.1

F. M. Resim 1.2

GÖRÜŞME FORMU

Okul:
Adı soyadı:
Sınıfı/no:

GÖRÜŞME FORMU

1. Örnek gösterilen minyatürlerden hoşlandınız mı?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

2. Minyatür sanatının sanatsal değer açısından size bir şeyler kattığını düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

3. Minyatür sanatının özelliklerini öğrenmek uygulama yaptığınız minyatür resimlemesinde size kolaylık sağladı mı?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

4. Minyatür resim sanatını uygulamak size kendinizi ifade etme özgürlüğü sağladı mı?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

5. Varka ile Gülşah adlı hikâyeyi sevdiniz mi?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

6. Minyatür sanatının uygulama çalışması hayal gücünüzün gelişmesi açısından size bir zenginlik sağladı mı?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

7. Minyatür resim sanatının günümüz resim sanatını etkilediğini düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

8. Minyatür resminde kullanılan renklerle doğadaki renklerin birbirine uygun olduğunu düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

9. Yaptığınız minyatür çalışmasından zevk aldınız mı?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

10. Size uygulanan minyatür etkinliğinin amacına yeterince ulaştığını düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır
- Kısmen
-

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Keziban KİBAR
Doğum Yeri ve Tarihi : Niğde 1985
Medeni Hali : Bekar
İletişim Bilgileri : kezbankibar@hotmail.com
0531 323 50 70 (GSM)

EĞİTİM

2000-2004 Niğde Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi
2005-2009 Niğde Üniversitesi Resim Öğretmenliği Bölümü
2009-2014 Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel
Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Öğretmenliği Bilim Dalı Programı

İŞ DENEYİMİ

2011-2013 Ağrı Patnos Doğansu Ortaokulu
2013- Niğde Kiledere Şehit Emrah Eryılmaz Ortaokulu